

Judar och hedningar i Rom

En komparativ analys av Francis Watsons och Mark Nanos
tolkning av Romarbrevet adressater och syfte

Ida Hedström

BV232 C-uppsats 15 hp

Nya testamentets exegetik, VT2013

Handledare: Mikael Tellbe

Examinator: Greger Andersson

Abstract

The aim of this thesis is to analyze and compare the conclusions of two scholars who work in the field of the so called "new perspective" of Paul, Francis Watson and Mark Nanos, regarding the addressees and the purpose of the letter of Romans, in order to, if it is possible, make my own conclusions of Romans addressees and purpose.

To accomplish this, I have compared and critically evaluated the exegetes' conclusions concerning the addressees and the purpose of Romans. My method has been a comparative study and a historical-critical analysis of the relevant biblical texts. Watson claims that Romans was written primarily to Jewish Christians in Rome to urge them to accept Gentile Christians and form a congregation with them. Nanos argues that the letter was written to Gentile Christians in Rome in order to make them understand their place in the synagogue and to subordinate themselves under its authorities and leaders.

My conclusions are that Nanos makes a reasonable assessment of the recipients in Romans as mainly Gentile Christians, while Watson's conclusion, that they are Jewish Christians, is more speculative. The basis for my conclusion are the texts in Romans where Paul appeals to Gentile Christians, mainly Romans 1:5-6 and 1:13 (initiating the letter), but also Romans 14:1 -15:13, where the "strong", identified as Gentile Christians, seem to be addressed primarily. Both Watson's and Nanos' interpretations of Romans' purpose are partly based on arguments that, in my perspective, are not satisfying. Watson's way of using Claudius' edict in describing the social situation of the Christians in Rome is doubtful, especially considering the text about "weak" and "strong" and the dubious character of the sources used in evidence of his case. Nanos' interpretation of the identification of the "weak" as non-Christian Jews in Rome 14:1-15:13 is problematic, since it is most likely that they were Jewish Christians. Also, Nanos' view of the authorities in Romans 13 as a description of the synagogue leaders is not reasonable. Both Watson and Nanos have a narrow description of the purpose of the letter, writing from a sociological perspective. There are however other aspects in the text informing us of the purpose of the letter to the Romans, only superficially mentioned or completely disregarded by Watson and Nanos. The purpose of the letter to the Romans was probably foremost to unite Jewish and Gentile Christians, and in order to do so Paul spells out the gospel of Jesus Christ. It is possible that he also sent this letter to inform concerning his trip to Jerusalem and to prepare for his upcoming journey to Rome and Spain.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.1. Bakgrund	1
1.2. Syfte.....	1
1.3. Metod	2
1.4. Avgränsning	2
1.5. Material	2
1.6. Disposition	2
2. FORSKNINGSBAKGRUND TILL DET "NYA PERSPEKTIVET"	3
2.1. Luther och den lutherska tolkningen av Paulus teologi	3
2.1.1. Martin Luther	3
2.1.2. F. C. Baur: Paulus mot en modern bibelforskning.....	3
2.1.3. Rudolf Bultmann.....	4
2.2. Begynnande motstånd mot den lutherska riktningen	4
2.2.1. Claude J. G. Montefiore.....	4
2.2.2. Werner G. Kümmel och Krister Stendahl	5
2.3. Ett nytt paradigm ser dagens ljus.....	5
2.3.1. Ed P. Sanders	6
2.3.2. James D. G. Dunn och "det nya perspektivet"	6
2.4. Fortsatt utvidgning av "nya perspektivet"	7
2.4.1. Lloyd Gaston och Stanley K. Stowers: Parallella förbund.....	7
2.4.2. Sociologiskt perspektiv: Francis Watson och Mark Nanos.....	8
3. FRANCIS WATSONS SYN PÅ ROMARBREVET	10
3.1. Det sociologiska perspektivet.....	10
3.1.1. Från reformrörelse till sekt.....	10
3.1.2. Ideologi som legitimerar separation	11
3.2. Romarbrevets syfte	12
3.2.1. Claudius edikt	12
3.2.2. Svaga och starka – två församlingar	12
3.2.3. Paulus hälsningar.....	13
3.2.4. Romarbrevets mottagare	14
3.2.5. Romarbrevet 2 – Paulus fördömelse av den judiska gemenskapen?.....	15
3.3. Problem med Watsons syn – några kritiska frågor	17
4. MARK NANOS	18
4.1. Romarbrevets bakgrund enligt Nanos.....	18

4.2. Romarbrevets syfte	19
4.3. Församlingens struktur och mottagarna av Romarbrevet	20
4.3.1. Relationen mellan judar, hedningar och romare	20
4.3.2. Mottagarna.....	21
4.3.3. "Svaga" och "starka" i Rom	22
4.3.3.1. De starkas identitet	22
4.3.3.2. De svagas identitet och vad det gör med tolkningen av Romarbrevet	23
4.3.3.3. De starkas problem	24
4.3.4. Vad gör Nanos syn på starka och svaga med Romarbrevets syfte?	24
4.4. Vem är juden i Romarbrevet 2	25
4.5. Claudius edikt	26
4.5. Problemen med Nanos tolkning	27
5. KOMPARATIV ANALYS OCH DISKUSSION	28
5.1. Romarbrevets mottagare	28
5.1.1. Rom 1:5-6 och 1:13.....	29
5.1.1.1. Hur resonerar andra exegeter?	30
5.1.1.2. Håller Watson och Nanos argument?	31
5.2. Romarbrevet 2.....	32
5.2.1. Vem är "juden"?	33
5.2.2. Diatribens roll i Rom 2?	34
5.2.3. Rom 2 som ett fördömande i syfte att separera judekristna från judar?	35
5.3. Claudius edikt	35
5.3.1. Går <i>Chrestus</i> identifiera som Kristus?	37
5.3.2. När utvisades judarna från Rom?	37
5.3.3. Vilka utvisades?	38
5.3.4. Myndigheternas hot och Rom 13:1-7.....	39
5.3.5. Rom 13:1-7 och synagogan som överhet	39
5.4. Svaga och starka i Romarbrevet 14:1-15:13.....	40
5.4.1. Vilka är de svaga?	40
5.4.2. Representerar de "svaga" och "starka" två skilda församlingar?	42
5.4.3. Vilka mottagare och med vilket syfte tilltalar Paulus i Rom 14:1-15:13?	42
5.5. Romarbrevets syfte	44
5.5.1. Är Watsons och Nanos syftesbeskrivningar av Romarbrevet rimliga?	46
6. AVSLUTNING.....	49
6.1. Slutsats	49
6.1.1. Mottagare.....	49
6.1.2. Rom 2.....	50
6.1.3. Claudius edikt	50

6.1.4. Rom 14:1-15:13	50
6.1.5. Romarbrevets syfte	51
6.2. Slutord	53
7. KÄLLFÖRTECKNING	54
7.1. Skriftliga källor	54
7.2. Källor från internet	56

1. INLEDNING

1.1. Bakgrund

Paulus var jude, upplärd till farisé, uppvuxen i diasporan i Tarsos, romersk medborgare och fick ett dramatiskt möte med Jesus på vägen till Damaskus. Det skulle kunna vara en kort beskrivning av den man som, genom den kristna historien, har varit den mest betydande teologen i Nya testamentet. Bland de brev som Paulus författade har Romarbrevet ansetts vara hans dogmatiska testamente.¹ Romarbrevet kan dock framstå som motsägelsefullt vid en närmare läsning. Hur kommer det sig att Paulus ena stunden verkar gå hårt fram mot de omskurna, som han även själv var en del av, och i andra tala om dem i varma ordalag? Hur kan han stundvis höja lagen till skyarna och andra gånger säga att den hör ihop med synd och död?

Romarbrevet har framstått som västkyrkans viktigaste text sedan lång tid tillbaka. Martin Luther menade att brevets centrala budskap även var grundbulten i den kristna tron som helhet: "rättfärdighet genom tro och inte genom laggärningar". Konsekvensen av Luthers läsning var att judendomen blev kristendomens motsats, vilket satte Paulus ursprungsreligion i en negativ ställning. För att uppnå frälsning krävdes att lagen, *Torah*, följdes, vilket Luther såg som en omöjlighet och som ett tecken på egenrättfärdighet.² Den uppfattning som så sent som på 1970-talet började ifrågasätta Luthers syn på judendomen som lagisk, kom med tiden att kallas "the new perspective on Paul". Det "nya perspektivet" läser bland annat Romarbrevet på ett annat sätt och vill hävda att judarna höll lagen, inte för att bli frälsta, utan som ett gensvar på Guds frälsande nåd och barmhärtighet.³ Även inom det "nya perspektivet" finns en rad olika tolkningar av Paulus centrala budskap och vilken syn han hade på judar, hedningar och lagen.⁴ Hur kom det sig att Paulus skrev Romarbrevet? Vilka var hans tilltänkta mottagare och vad var hans syfte? Det är frågor som dessa jag vill ställa till ett par av teologerna inom det nya perspektivet.

1.2. Syfte

I min uppsats vill jag analysera och jämföra tolkningen av Romarbrevets adressater och syfte hos två forskare inom det så kallade "nya perspektivet" på Paulus, Francis Watson och Mark Nanos. Då dessa forskare kommer till skilda slutsatser, är det min avsikt att pröva rimligheten i deras textbruk, tolkning och argument för att, i den mån det är möjligt, komma till en egen slutsats angående Romarbrevets adressater och syfte.

¹ Se Tellbe, 2002, s. 21-34; Donfried, 1977, s. ix-x; Tellbe, 2001, s. 141.

² Se Tellbe, 2002, s. 99; Westerholm, 2004, s. 22-23.

³ Se Sanders, 1977 och Dunn, 2005.

⁴ Se bland andra Gaston, 1987; Stowers, 1994; Watson, 1986; Nanos, 1996; Gathercole, 2002.

1.3. Metod

I min analys gör jag en jämförelse av Francis Watson, *Paul, Judaism and the Gentiles*, och Mark Nanos, *The Mystery of Romans*. Jag jämför följande punkter: A. Författarnas slutsatser angående brevets adressater. B. Författarnas slutsatser om Paulus syfte med Romarbrevet. Med utgångspunkt från en egen analys av de texter i Romarbrevet som de båda författarna använder sig av kommer jag att kritiskt pröva och utvärdera deras argument och resultat. Min egen analys av texterna i Romarbrevet bygger på en historisk-kritisk metod.

1.4. Avgränsning

Eftersom båda författarna har skrivit mycket i ämnet kommer min analys att begränsas till de arbeten som berör Romarbrevet. Eftersom Watson och Nanos primärt använder sig av Rom 2, 14, 15 och till viss del även Rom 13 kommer dessa texter att behandlas mer ingående.

1.5. Material

De två texter som kommer att vara utgångspunkten och primärkällor för min analys är Francis Watsons avhandling; *Paul, Judaism and the Gentiles*, och Mark Nanos; *The Mystery of Romans*. De bibeltexter som jag kommer använda och också utgör primärkällor är UBS4 för grekisk text och B2000 för svensk översättning.

Som sekundärkällor används annan litteratur av de båda forskarna, samt kommentarer och andra relevanta verk inom området. Till studierna av bibeltexterna kommer primärt bibelkommentarer av Samuel Byrskog, Charles E. B. Cranfield, James D.G. Dunn, Philip F. Esler, Joseph A. Fitzmyer, Robert Jewett, Douglas J. Moo och Stanley K. Stowers att användas.⁵

1.6. Disposition

Uppsatsen är indelad i sex delar: Den första delen är en inledande del där bland annat uppsatsens syfte beskrivs. Den andra delen innehåller en forskningsöversikt över bakgrunden och innebörden av "det nya perspektivet" i Paulusforskningen. Den tredje delen redogör för Watsons avhandling, *Paul, Judaism and the Gentiles*. Här görs en sammanfattande förklaring av hans syn på Romarbrevets tänkta mottagare och syfte. Den fjärde delen redogör för Nanos bok, *The Mystery of Romans*. Här görs en sammanfattande förklaring av hans syn på Romarbrevets tänkta mottagare och syfte. Den femte delen utgörs av en komparativ analys av Watsons och Nanos slutsatser. Den sjätte och sista delen består av en slutsats och reflektioner rörande uppsatsen.

⁵ Byrskog, 2006; Cranfield, 1975; Cranfield, 1979; Dunn, 1988; Esler, 2003; Fitzmyer, 1993; Jewett, 2007; Moo, 1996; Stowers, 1994.

2. FORSKNINGSBACKGRUND TILL DET "NYA PERSPEKTIVET"

2.1. Luther och den lutherska tolkningen av Paulus teologi

2.1.1. Martin Luther

Alltsedan Martin Luthers (1483-1546) dagar har den lutherska tolkningen av Paulus teologi varit dominerande i västvärlden. För Luther var frågan hur människan kan komma inför Gud. Frågan besvarades med Rom. 1:17 som grund: " ... en rättfärdighet från Gud... *Den rättfärdige skall leva genom tro*". Reformatorn hävdade att tron stod i kontrast till laggärningarna. Laggärningarna i det här fallet kunde jämföras med lagen, som Luther menade var grunden för den judiska religionen. Det Paulus alltså var kritisk mot, speciellt i Romarbrevet och Galaterbrevet var judendomen som enligt Luther var en legalistisk religion där relationen mellan Gud och människa upprätthölls via laggärningar.⁶ För reformatorn var lagen istället något som blev frukten av rättfärdiggörelse genom tron för den kristne.⁷

2.1.2. F. C. Baur: Paulus mot en modern bibelforskning

Hafemann beskriver Ferdinand Christian Baur (1792-1860) som en av de första bibelforskarna. Han använde sig av en genomgående historisk metod vid bibeltolkningen, vilket lade grunden för en mer modern läsning och forskning.⁸

Baur började, enligt Watson, ifrågasätta den dogmatiska synen på Romarbrevet. Baur påstod att Paulus brev måste läsas utifrån en historisk kontext. Det huvudtema som han tyckte sig se i Romarbrevet var inte "rättfärdighet genom tro" eller "nåden allena", utan handlade om relationen mellan judar och hedningar. Han såg Paulus teologi mer som konkret och praktisk, inte likt Luther, som teoretisk och abstrakt.⁹ Hafemann hävdar vidare att genom att Baur rekonstruerade den kontext Paulus levde i tolkades kyrkans första 200 år som en tid då det rådde konflikt mellan Paulus å ena sidan och Petrus å den andra. Petrus stod för legalism och Paulus för friheten från lagen genom Kristus. Därmed stod också lagen i direkt motsats till evangeliet, vilket resulterade i den övergripande konflikten mellan den legalistiska judendomen och den antilegalistiska kristendomen. På grund av hans tydliga antites kom Baur fram till att de enda autentiska Paulusbreven i NT var de som tydligt visade denna antites, dvs. Romarbrevet, Korintierbreven och Galaterbrevet.¹⁰

⁶ Luther argumenterar för detta bland annat i sin Romarbrevskommentar under Rom 1:17, 2:17-29 samt 14:1, för att nämna några (Luther, 1954, s. 24-25, 45, 177-180).

⁷ Luther, 1954, s. 24-25.

⁸ Hafemann, 2007, s. 180-181.

⁹ Watson, 1986, s. 10-13.

¹⁰ Hafemann, 2007, s. 180-181.

2.1.3. Rudolf Bultmann

Fergusson hävdar att Rudolf Bultmanns (1884-1976) forskning kom att färgas av Luthers lära även om grunden för hans förståelse var en utveckling av Baur's negativa syn på det övernaturliga. Hans metod var religionshistorisk, vilket fick en stor betydelse för bibelforskningen under 1900-talet. Genom att spåra evangelierna till den muntliga traditionen kopplade han samman textavsnitt med skeenden i den tidiga kyrkan, som sedan låg till grund för historicitetsbedömningar. Bultmann menade att den historiske Jesus inte gick att förstå utifrån evangelierna, som han såg som kyrkans efterkonstruktion. Denna slutsats gjorde att Bultmann fokuserade mer på Jesu etikundervisning som det viktiga i evangelierna. De övernaturliga inslagen i evangelierna liknade Bultmann vid hjältesagor och myter inom den hellenistiska traditionen och inte som om de i verkligheten hade hänt. Denna läsning lade också grunden för Bultmanns tolkning av Paulus teologi, vilket medförde att han likt Luther läste Romarbrevets rättfärdiggörelse som något mellan individen och Gud, mer som en existentiell fråga.¹¹ Westerholm beskriver Bultmanns syn på judarna som att de strävade efter rättfärdighet genom att hålla lagen. Detta utgjorde bilden för den universella människans jakt på bekräftelse utifrån egna gärningar. Tron blev verklig när en människa förstod sitt yttersta beroende av Gud och i det förnekade all egen strävan. Denna tro uttrycktes genom att i lydnad följa lagen, vilket då innefattade den moraliska lagen.¹²

2.2. Begynnande motstånd mot den lutherska riktningen

Även om de metoder som användes förändrades från Luther till Bultmann, skilde sig inte resultaten så stort när det gäller inställningen till Paulus övergripande teologi och hans syn på judendomen och dess förhållande till lagen. Bultmann tros ha varit den mest inflytelserika teologen under 1900-talet, vilket också märktes på den våg av lutherska forskare som kom efter honom. De få som kom med kritik mot den dominerande forskningsriktningen hade svårt att göra sin stämma hörd.

2.2.1. Claude J. G. Montefiore

En av de tidiga motståndarna till den lutherska tolkningen var Claude J. G. Montefiore (1858-1938). Han var själv jude och skrev först ett verk om synoptikerna i *The Synoptic Gospels*.¹³ År 1914 skrev han under ämnet *Judaism and St. Paul* och gav bland annat ut en artikel med namnet *The Genesis of the religion of St. Paul*.¹⁴ Montefiore ville med sitt arbete visa hur den rabbinska judendomen uppfattades under Paulus tid och att den inte stämde överens med den judendom som Paulus verkade återge i sina brev. Med utgångspunkt från rabbinska källor från 500-talet hävdade

¹¹ Fergusson, 2007, s. 264. Se också Bultmann, 1976, s. 270.

¹² Westerholm, 2004, s. 150-154.

¹³ Montefiore, 1909.

¹⁴ Montefiore, 1914.

Montefiore att den rabbiniska judendomen såg lagen som en glädje och ett privilegium att följa. Detta, menade han, stod i stark kontrast till Paulus som sade att lagen var en förbannelse. Montefiores lösning på problemet var att istället föreslå att Paulus upplevelse av judendomen hade sin grund bland de hellenistiska judarna. Hans studier visade att det förekom osäkerhet om den judiska synen på frälsningen och vetenskapen om hur andra människor levde runtomkring judarna kunde bidra till att de inte kände samma glädje inför lagen. Artikeln välkomnades inte av Paulusforskningen i stort, men resultatet kom att betyda desto mer för de bibelforskare som likt Montefiore inte kunde förlika sig med den lutherska tolkningen.¹⁵

2.2.2. Werner G. Kümmel och Krister Stendahl

En av de som ville se bortom den dominerande synen av Paulus var Krister Stendahl (1921-2008), en svensk teolog som disputerade i Uppsala och fortsatte sin forskning vid bland annat Harvard Divinity School i USA. Han var också Stockholms biskop under åren 1984-88. Stendahl tog stöd av Werner G. Kümmel (1905-1995) och hans skrift *Das Bild des Menschen im Neuen Testament*. Kümmel ville i den, bland annat, påvisa att Rom. 7 inte behandlade en personlig bekännelse från Paulus sida, utan syftade till att försvara lagen som god genom en beskrivning av hela mänsklighetens ställning under lagen. Detta visade att Paulus inte hade för avsikt att här beskriva sitt liv före Damaskushändelsen som en tid då han ständigt misströstade över att inte kunna följa lagen, vilket den traditionella tolkningen ville påstå.¹⁶ Liket Kümmel menade också Stendahl att det inte var Paulus omvändelse från sitt tidigare liv i misströstan över tillkortakommanden som låg till grund för hans teologi.¹⁷ Istället hävdade han i sin bok *Paul among Jews and Gentiles*,¹⁸ att det Paulus förklarade i Romarbrevet hade sitt centrum i hur icke-judar skulle kunna bli en del i Guds folk.¹⁹ Grunden för sitt påstående ansåg Stendahl var den världsbild som Paulus tycktes ha. Stendahls läsning och historiska analys resulterade i att Paulus verkade dela in människorna i två grupper: judar och hedningar. Problemet för Paulus blev då snarare hur hedningarna skulle kunna bli ett Guds folk och inte hur han själv blev befriad från lagens krav.²⁰

2.3. Ett nytt paradigm ser dagens ljus

Även om Stendahls verk hade mycket att säga emot den lutherska tolkningen, lyckades han inte helt övertyga forskarkåren. Det skulle dröja ytterligare ett år till 1977 innan någon lyckades ge ett verkligt alternativ till det tidigare paradigmet.

¹⁵ Westerholm, 2004, s. 118-122.

¹⁶ Westerholm, 2004, s. 135-146. Kümmel, 1948, s. 20-40.

¹⁷ Stendahl, 1977, s. 11-12, 140.

¹⁸ Stendahl, 1976.

¹⁹ Stendahl, 1977, s. 12.

²⁰ Westerholm, 2004, s. 146-149.

2.3.1. Ed P. Sanders

Vad var det då som krävdes och som fattades för Stendahl? Ed P. Sanders (f. 1937), en amerikansk forskare som då hade sin professur i Kanada vid McMaster University, kom 1977 ut med sin bok *Paul and Palestinian Judaism*.²¹ Det som, enligt Westerholm, gav tyngd åt boken var Sanders genomgång av, i tid närliggande Paulus skrifter, judisk litteratur.²² Hans kanske viktigaste slutsats var att judarnas förhållande till förbundet och lagen hade misstolkats i den lutherska forskningen.²³ Medan man där trodde att judarna förtjänade sin frälsning genom lagen, hävdade Sanders att det finns två aspekter av förhållandet mellan nåd och gärningar och att de inte låg i strid med varandra.

Salvation is by grace but judgement is according to works; works are the condition of remaning "in" [in the covenant; min anm.], but they do not earn salvation²⁴

Sanders kom utifrån detta att utveckla sitt begrepp förbundsnomism, dvs. att lagen hade sin funktion inom förbundet. Lagen följdes för att juden skulle förbli inom förbundets gräns, inte för att komma in i förbundet (uppnå frälsning).²⁵ Med detta ville Sanders också visa att Guds frälsningsplan inte gick via lagen utan genom Kristus. Det är också här han menar att Paulus hade sitt problem. Judarna hade på grund av förbundsnomismen en exklusiv syn på förbundet, vilket gjorde att icke-judar stöttes ut. Judarna hade, enligt Sanders, inte förstått att alla, judar som hedningar, var beroende av denna frälsning eftersom Gud valde att sända sin Son i syfte att frälsa världen. Han menade att det inte var på grund av att lagen var ond eller för att den representerade strävan efter rättfärdighet som det var fel att följa lagen. Anledningen, hävdade Sanders, var att Guds frälsningsplan inte gick genom lagen utan genom Jesus Kristus.²⁶ I och med Kristus skapades alltså en ny förbundsnomism, enligt Sanders.²⁷

2.3.2. James D. G. Dunn och "det nya perspektivet"

Sanders hade lyckats att på allvar ifrågasätta det tidigare paradigmet som låg till grund för Paulusforskningen. I och med hans insatser kom, som väntat, kritik från det lutherska hållet, men också från forskare som vidareutvecklade Sanders tankar. James D. G. Dunn (f. 1939) kom att mynta benämningen av den nya forskningsriktningen som *the New Perspective on Paul*. Han delade Sanders kritik av den rådande lutherska forskningsriktningen. Däremot ansåg Dunn att Sanders hade varit alltför koncentrerad på skiljelinjerna mellan judendomen och Paulus och därmed inte lyckats att på

²¹ Sanders, 1977.

²² Westerholm, 2004, s. xvii.

²³ Westerholm, 2004, s. 129.

²⁴ Sanders, 1977, s. 543.

²⁵ Sanders, 1977, s. 75, 236.

²⁶ Sanders, 1977, s. 550.

²⁷ Sanders, 1977, s. 513-514.

allvar ta konsekvenserna av sina forskningsresultat. Med Sanders slutsats hade han svårt att se hur Paulus kunde uttala sig positivt om lagen och judendomen eftersom lagen, enligt Sanders, stod i skarp kontrast till Kristus. Dunn menade istället att problemet som Paulus försökte komma till rätta med, handlade om att judarna hade svårt att förstå att Kristus var uppfyllelsen av det löfte Gud gav till Abraham; att alla folk skulle bli välsignade genom honom. Enligt Abrahamslöftet var det tron som var den stora identitetsmarkören i förbundet, men som Dunn såg det hade judarna lagt alltför stor vikt vid de rituella lagarna, vilket gjort dem till de stora identitetsmarkörerna. Dunn hävdade att det var detta som Paulus vände sig emot i talet om laggärningar. Laggärningarna i Romarbrevet och Galaterbrevet jämfördes med omskärelsen, mat, renhetslagar och sabbatsbudet.²⁸

2.4. Fortsatt utvidgning av "nya perspektivet"

Lloyd Gaston och Stanley Stowers är två bibelforskare som utgår från Sanders och Dunns syn på judendomen, men som kommer fram till andra slutsatser.

2.4.1. Lloyd Gaston och Stanley K. Stowers: Parallella förbund

Zetterholm redogör för Gaston och Stowers del i det nya perspektivet. Han säger att både Gaston (1929-2006) och Stowers (f. 1948) finner stöd för två parallella förbund i Paulus skrifter. Gaston hävdade att Paulus talade om lagen, enbart i förhållande till icke-judar. Eftersom lagen gavs åt Israel och den enligt Paulus inte var upphävd, antog Gaston att lagen och förbundet hos judarna fungerade som förut, innan Kristus. *Torah* gav rättfärdighet inom förbundet. För icke-judarna var det dock annorlunda. Gaston menade att de stod utanför förbundet vilket medförde att lagens funktion för dem innebar att de var fördömda. Till skillnad från Dunns mening var det alltså endast med utgångspunkt ur icke-judarnas kontext som laggärningarna definierades. Laggärningarna var enligt Gaston den förbannelse lagen innebar för icke-judarna, som på grund av sitt utanförskap stod under lagens krav. Det Sinaiförbundet var för judarna blev alltså Jesus Kristus för icke-judarna. Gaston stod därmed för två förbund med olika villkor.²⁹

Medan Gaston framhävde den judiska kontext som stod i kontrast till den hellenistiska, hävdar Zetterholm att Stowers poängterar att både det judiska och det hellenistiska inslaget var viktigt, eftersom det bäst speglade den verklighet mottagarna av breven levde i. Han utgår från den hellenistiska dygden självbehärskning som en stomme i sin tolkning. Självbehärsningen hölls högt i det romerska samhället, vilket enligt Stowers, kan tala för att judarna använde lagen som medel för att uppnå självbehärskning. Det kunde, säger Stowers, ge en positiv inställning till judendomen från romarnas håll. Eftersom judarna inte kunde delta i den rådande romerska kulturen, kunde lagen tjäna som kompensation och vara ett sätt att visa lojalitet mot staten. Problemet blev alltså att det inte

²⁸ Dunn, 2005, s. 5-17. Dunn, 1990, s. 201.

²⁹ Zetterholm, 2006, s. 114-119.

bara var inom judendomen som lagen sattes högt utan också i samhället i övrigt. Detta medförde en svårighet för icke-judarna att inte falla in i en frälsande syn på lagen. Enligt Stowers var vägen till rättfärdiggörelse för hedningarna endast genom Jesus Kristus. För judarna däremot gällde fortfarande förbundet och lagen. Det som istället var Paulus problem med judarna, hävdar Stowers, var att de inte kunde acceptera att hedningarna genom Kristus blev rättfärdiga utan lagen. Både Gaston och Stowers tolkningar ska ses utifrån den kontext de själva står i. De hävdar vikten av att genom Paulus brev anta en läsning som rättfärdigar judendomen som en religion som även efter Kristushändelsen kan stå för sig själv.³⁰

2.4.2. Sociologiskt perspektiv: Francis Watson och Mark Nanos

De två exegeter som är föremål för denna uppsats tillhör ytterligare en utveckling av det ”nya perspektivet”. Både Francis Watson (f. 1956) och Mark Nanos (f. 1954) studerar Paulus och hans brevtexter ur ett historiskt och sociologiskt perspektiv där den sociala situationen är viktig för att förstå uppkomsten av texterna och vad Paulus ville uppnå med dem.

Watson är en kristen forskare och professor i Nya Testamentets exegetik vid University of Durham. Han har sin högre akademiska utbildning från Oxford. Hans huvudsakliga forskningsområde är studier i Nya Testamentet, men han jobbar också med teologisk hermeneutik och bibeltolkningshistoria.³¹ Inom det ”nya perspektivet” har han försökt förstå Paulus uttalanden om judendomen, lagen och hedningarna. Förebilder inom bibelforskningen är Baur, för hans ifrågasättande av Romarbrevet som en dogmatisk text och hans åsikt att Paulus teologi snarare var konkret och praktisk än abstrakt, och Sanders, för hans beskrivning av judendomen som förbundsnomism snarare än en lagisk religion.³²

Watsons tes är att kyrkan började som en reformrörelse inom synagogan, för att sedan bryta sig ut som en självständig sekt utanför den judiska gemenskapen. Den nya sekten stod för frihet från lagen och betecknades på vissa platser som en Paulinsk gemenskap, där kopplingar till Paulus fanns. Den teologiska diskussion, som han anser Paulus stod för i sina texter, betecknar han som ideologiserande legitimering av den här typen av självständiga sekter. I opposition mot den lutherska tolkningen av Paulus menar Watson att antitesen i Romarbrevet, mellan tro och gärningar, primärt inte ska ses som en teologisk skillnad mellan att ta emot frälsningen som en fri gåva och att förtjäna den genom gärningar. Tro och gärningar var istället beteckningar för två olika livsstilar som karaktäriserade den paulinska respektive den judiska gemenskapen. Den paulinska gemenskapen avstod från vissa av det omgivande samhällets normer och tog istället till sig en ny tro och nya

³⁰ Zetterholm, 2006, s. 120-127.

³¹ Se http://www.theopedia.com/Francis_Watson och <http://www.dur.ac.uk/theology.religion/staff/profile/?id=5560>

³² Watson, 1986, s. 10-17.

normer. Den judiska gemenskapen hade en livsstil som karaktäriserades av gärningar genom att de strävade efter att formas av Mose lag. Enligt Watson var det omöjligt att leva enligt båda livsstilarna samtidigt. Watson anser därmed att Paulus syn på nåden var mer dynamisk än vad en luthersk läsning har gjort gällande. För Watson är det därför fel att ge Paulus teologi överskriften *sola gratia*. Lydnaden var för Paulus en respons på gudomlig nåd som är nödvändig för frälsningen.³³

Om Watson står för en bild av Paulus som skild från judendomen hävdar Nanos motsatsen. Nanos är en reformert jude med en mångfasetterad bakgrund, både som affärsman, konstnär och som akademiker inom teologin. Hans teologiska studier omfattar judastik och teologi vid University of Missouri, Kansas och en PhD vid University of St. Andrews, Scotland. Nanos fokuserar sin forskning på relationen mellan judar och kristna i läsningen av Paulus texter.³⁴ Även Nanos lägger stor vikt vid den sociala och historiska kontexten i studiet av texterna. Det som dock präglar Nanos forskning är hans misstro mot den kristna tolkningen av Paulus som helt skild från judendomen. Nanos anser att det är på grund av att kyrkan håller fast vid och ständigt underbygger denna bild av Paulus som det är lätt att lägga skulden på Paulus för judarnas lidande. Nanos efterlyser och ger själv bilden av den judiske Paulus. Nanos hävdar med utgångspunkt från Paulustexter att Paulus levde som en god jude utan att ha lämnat sin judiska tro och dess utövande. Den kritik han riktade mot sina stamfränder berodde på att vissa av dem inte hade förstått att Jesus var Messias som gjorde det möjligt för icke-judar att, genom tron på Jesus, räknas som frälsta. Nanos menar också att detta bevisade den rätta tolkningen av *Shema*: att Gud är en för alla folk, vilket vissa judar hade svårt att ta till sig. Nanos sätt att tolka Paulus budskap resulterar, likt Stowers och Gaston, i två parallella förbund. Judarna var frälsta genom Sinaiförbundet, medan icke-judarna kunde få frälsning genom tron på Jesus Kristus. Det judarna behövde göra var att förstå hedningarnas rätt till frälsning. Icke-judarna, å sin sida behövde veta sin plats, underordnade synagogan och dess ledare. De var också, därigenom, beförade att följa de lagar som krävdes av hedningar som ville dela den judiska gemenskapen.³⁵

³³ Watson, 1986, s. 177-179.

³⁴ Se <http://www.marknanos.com/resume.html> och <http://www.marknanos.com/>

³⁵ Nanos, 2010, s. 155-159.

3. FRANCIS WATSONS SYN PÅ ROMARBREVET

Romarbrevet har genom kyrkans historia varit ett viktigt brev i lärofrågor, men också ansetts vara en svår text att förstå. Många är de tolkningsmodeller som har använts för att försöka förstå de motsägelser som kan uppfattas i brevet. I min studie har jag valt att låta presentera två exegeters olika syn på Romarbrevet för att sedan jämföra dessa med varandra och undersöka om deras argument håller för granskning.

Francis Watson kom 1986 ut med sin avhandling: *Paul, Judaism and the Gentiles*. Avhandlingen, som fram till 1986 genomgick viss omskrivning, lades fram i januari 1984 vid teologiska fakulteten på Oxfords universitet.³⁶ Watson vill med avhandlingen, från ett historiskt och sociologiskt perspektiv, belysa problemen med den reformatiska tolkningen av Romarbrevet som har varit förhärskande åtminstone sedan Luthers dagar. Han menar att brevet måste läsas med insikt om den situation som rådde i Rom för tillfället, vilka grupper som tilltalas i brevet och hur dessa förhåller sig till varandra. Vidare anser han att Paulus förhållande till mottagarna i Romarbrevet bör belysas, samt hans erfarenheter från andra platser i missionen där liknande ämnen har tagits upp. Romarbrevet är huvudämne för avhandlingen även om texter från Qumran och Johannesgemenskaperna, samt Paulus brev till Galatien, Filippi och Korinth också tas upp som ett jämförande material gentemot Romarbrevet.³⁷

3.1. Det sociologiska perspektivet

Övergripande för Watsons studium är hans sätt att lägga sociologiska tolkningsmodeller som raster över de aktuella brevtexterna. Han menar att modellerna bara kan tillämpas på texter som förutsätter en befintlig social situation i bakgrunden. Modellerna kan inte ge svar på frågor om det historiska skeendet. De är inte ett substitut för historiska bevis, utan ett sätt att tolka de historiska bevisen. Den modell han använder sig av är tvådelad där den första delen handlar om en andlig rörelses väg från reformrörelse inom ursprungsreligionen till en sekt som står utanför det gamla sammanhanget. Den andra delen handlar om sektens sätt att legitimera sitt handlande som egen rörelse.³⁸

3.1.1. Från reformrörelse till sekt

Den första delen handlar om hur en rörelse inom moderreligionen går från en reformrörelse, som är lojal mot den gamla traditionen, till att bli en sekt som står utanför den ursprungliga gemenskapen, som en konsekvens av att ha avstått från delar av traditionen. Watson menar att en reformrörelse har som syfte, inte att bilda en ny religion, utan att reformera den gamla. Rörelsen vill återställa

³⁶ Watson, 1986, s. ix-x.

³⁷ Watson, 1986, s. 1-87.

³⁸ Watson, 1986, s. 19-22, 40-41, ix-x.

renhetsidealen i den befintliga religionen eller hävda nya övertygelser och beteendemönster. Watson anser att Jesusrörelsen från början var en utpräglad reformrörelse inom judendomen med syfte att förbereda för Guds rikes ankomst. Jesu lärjungar fortsatte denna rörelse efter Jesu död genom att predika för judar. Alla dessa aspekter bidrar, enligt Watson, dock oftast till oro i den ursprungliga religionen. Rörelsen konfronteras tidigt av opponenter och det ofta karaktäristiskt auktoritära ledarskapet för en reformrörelse hamnar lätt i konflikter med gamla strukturer. Det här motståndet anser Watson hjälper rörelsen att formera sina mål när de möts av påståenden som "Det gamla är gott nog". Om reformrörelsen klarar av motståndet i den inledande fasen kan den vidareutvecklas till en sekt. Sekten karaktäriseras av en fientlig inställning till det sammanhang den lever i, det är fördömt och står under Guds dom. Sekten ser bara enligt modellen två kategorier av människor: medlemmarna som innehar frälsningen och är rättfärdiga, samt icke-medlemmarna som är orättfärdiga. Reformrörelsen, å sin sida, präglas i sin rena form av en hoppfull syn på sitt sammanhang och hoppas kunna reformera det.³⁹

3.1.2. Ideologi som legitimerar separation

I den andra delen av den sociologiska modell, som Watson använder, menar han att det krävs en ideologi som legitimerar separationen om en sekt ska lyckas med att frigöra sig från den ursprungliga religionen. Ideologin rättfärdigar deras existens som enskild grupp och hjälper till att ge sammanhang. Innehållet i ideologin består av (i) fördömlse av den ursprungliga religionen för dess motstånd mot sekten eller för sin förslappade moral, (ii) antiteser där sektens medlemmar tillskrivs epitet som ljus och sanning medan ursprungsreligionen beskrivs i termer av mörker och falskhet. Sekten ser sig som de utvalda medan religionen har förhärdade hjärtan, vilket kan leda till ett elit tänkande inom sekten. (iii) Omtolkning är en tredje del i en sådan ideologi. Traditioner omtolkas på ett sådant sätt att endast sektmedlemmarna är de rätta arvtagarna. Reformrörelsen försöker förnya traditionerna inom religionen medan sekten gör traditionerna till sina egna, vilket ger en exklusivitet.⁴⁰

Syftet med modellen är, enligt Watson, att visa på den tydliga kopplingen mellan den sociala och historiska bakgrunden och den teologiska reflektionen. Han menar att den första delmodellen pekar på det sociala och historiska och den andra visar på skillnaden mellan det sociala och historiska å ena sidan och den teologiska reflektionen, å andra sidan. Om modellerna används med försiktighet och med vetskapen att det inte går att följa dem på alla punkter, vill Watson påstå att de kan kasta ljus över situationsbestämd text i bland annat NT.⁴¹

³⁹ Watson, 1986, s. 38-40.

⁴⁰ Watson, 1986, s. 40.

⁴¹ Watson, 1986, s. 40-41.

3.2. Romarbrevets syfte

Watson poängterar fyra områden som är viktiga att väga in vid tolkningen av Romarbrevet. Det bör tolkas (i) historiskt, (ii) med Rom 14-15 som grund för situationen i Rom, (iii) med hjälp av sekundärlitteratur från tiden för Romarbrevet och (iv) både utifrån församlingens behov och Paulus egna intressen. På detta sätt hävdar Watson att Rom 1-11, som historiskt har setts skilt från det sociala sammanhanget, måste tolkas utifrån den rådande sociala situationen i församlingen i Rom.⁴²

3.2.1. Claudius edikt

Med Claudius edikt som bakgrund lägger Watson grunden för sin syn på den ursprungliga församlingen i Rom.⁴³ Han menar att anledningen till att alla judar utvisades berodde på de kristna judarna, vilket borde medföra att det uppstod en spänning mellan judar och de Kristustroende judarna. Konsekvensen skulle kunna bestå i avståndstagande mellan dessa grupper. När de båda grupperna efter en tid successivt började återvända till Rom kunde detta, enligt Watson, i sin tur ha lett till att de Kristustroende inte längre kunde leva i den judiska gemenskapen. Watson hävdar att detta talar för att Romarbrevet inte anspelar på ett sammanhang där judar och kristna är de båda omnämnda grupperna. Claudius edikt har gjort att judarna och de Kristustroende judarna har gått åt olika håll redan innan brevet skrevs och därmed är de båda olika grupperna judekristna och hednakristna.⁴⁴

3.2.2. Svaga och starka – två församlingar

Watson menar att den församling som beskrivs i Romarbrevet i själva verket är två olika församlingar, vilka är skilda från varandra på grund av deras olika sätt att praktisera lagen. Den ena är den hednakristna församlingen som, enligt Watson, är en församling startad av medarbetare till Paulus och därmed en Paulinsk gemenskap där vissa delar av lagen förbises. Den andra är den judekristna församlingen som består av en rest av den ursprungliga judekristna gruppen som fanns i Rom innan år 49 och Claudius utvisning. Anledningen till denna tes är Watsons tolkning av Rom. 14-15:13. De "starka" likställer han med de hednakristna eller den paulinska gemenskapen och de "svaga" identifierar han som judekristna. Anledningen till att de "svaga" anses vara judekristna är att de inte åt något slags kött eller drack vin. Watson hävdar att den judiska gemenskapen i Rom var så pass stor att det fanns möjlighet för dem att tillreda kött och vin på judiskt vis. Det som dock hade blivit de judekristnas öde var att de efter Claudius edikt var utestängda från den judiska

⁴² Watson, 1986, s. 88-90.

⁴³ Enligt Suetonius, en tidig romersk historiker, var Claudius edikt en utvisning av alla judar i Rom, troligen år 49 e.Kr. Utvisningen skulle ha ägt rum under Claudius ledning och berott på att judarna återkommande störde ordningen genom att framhålla någon som hette *Chrestus*, vilket har tolkats som Kristus. (Watson, 1986, s. 92-93) "Since the Jews constantly made disturbances at the instigation of Chrestus, he expelled them from Rome" (*Claudius*, 25.4.).

⁴⁴ Watson, 1986, s. 91-94.

gemenskapen och därmed levde bland hedningarna och var likt Daniel och Esther i GT förpassade till att bara äta grönsaker och att avstå från vin. Enligt Rom 14:4 såg de visst kött som orent, vilket tyder på kött som var orent enligt judisk lag. I 14:5 talas det om att vissa gör skillnad på dagar och andra inte. De som gjorde skillnad på dagar, menar Watson, torde vara de judekristna som höll sabbaten och andra judiska högtider och fastor. Förutom maten och högtiderna, pekar Watson på Rom 15:7-13 där Paulus väddar till båda grupperna att välkomna varandra såsom Kristus har välkomnat dem. Detta, menar han, tyder på att båda grupperna var kristna eftersom de var välkomnade av Kristus. Skillnaderna i mathållningen, högtiderna och det faktum att de inte välkomnade och godtog varandra, hävdar Watson, skilde de båda grupperna åt så att de inte kunde tillbe tillsammans.⁴⁵ Det huvudargument som Watson driver när det gäller syftet med Romarbrevet lyder därmed:

Paul's argument does not presuppose a single congregation in which members disagree about the law; it presupposes two congregations, separated by mutual hostility and suspicion over the question of the law, which he wishes to bring together into one congregation.⁴⁶

Den främsta anledningen till att välkomna varandra, menar Watson, är enligt Rom 15:6: att med en röst prisa Gud. Detta skulle ske genom att de judekristna började inse att alla budord i lagen inte behövde ses som krav, speciellt inte de lagar som behandlade mat, sabbater och andra högtider. De hednakristna, å sin sida, skulle inte se ner på dem som höll lagen. Watson menar dock att de hednakristnas behandling av de judekristna skulle ses som ett steg mot att de helt antog ett paulinskt sätt att se på lagen. Målet var att bilda en enda församling i paulinsk anda där friheten från lagen skulle vara framträdande och där alla kopplingar till den judiska gemenskapen togs bort. För att koppla tillbaka till Watsons sociologiska modell ses här de judekristna fortfarande som en reformrörelse inom judendomen, men bara till viss del, eftersom de enligt Watson är utestängda av sitt ursprungliga sammanhang. De hednakristna var helt utanför den judiska gemenskapen och betecknas troligen av Watson som en sekt.⁴⁷

3.2.3. Paulus hälsningar

Även i Rom 16 där Paulus hälsar till en lång rad personer, menar Watson att delningen mellan hedna- och judekristna syns. Prisca och Aquila nämns som judar i Apostlagärningarna, men hade varit i kontakt med Paulus under sina resor och "alla hednakristna församlingar tackar dem".⁴⁸ Detta, menar Watson, tyder på att de var Paulusanhängare och en del i den hednakristna gemenskapen. De som omnämns som "kära" kan ha varit sådana som hade omvänt sig på grund av Paulus eller också

⁴⁵ Jfr Rom 15:6.

⁴⁶ Watson, 1986, s. 97.

⁴⁷ Watson, 1986, s. 94-98.

⁴⁸ Jfr Rom 16:4.

hade de varit medarbetare till honom och därmed positiva till Paulus. Andronikos och Junias som omnämns i 16:7 beskrivs som landsmän och medfångar av Paulus. Det faktum att de var ansedda som apostlar, anser Watson, tyder på att de tillhörde den tidiga judekristna rörelsen och därmed var skeptiska till Paulus budskap. Blandningen av både jude- och hednakristna i kapitel 16 ska därmed inte ses som slumpartad, enligt Watson. Eftersom hälsningarna är skrivna som imperativ, alltså uppmanande till mottagarna, menar han att de fungerade som ett led i soningen mellan de båda grupperna. Den mer polemiska delen i 16:17-20 förklarar Watson med att Paulus visste att det skulle bli opposition mot hans undervisning och att texten skulle verka dämpande på den typen av åsikter.⁴⁹

3.2.4. Romarbrevets mottagare

Vilka menar då Watson är mottagarna av brevet? Är det både starka och svaga? Det är i huvudsak Rom 1:1-17 och 15:14-33 som Watson använder i sin argumentation. Utifrån texterna hävdar han att Romarbrevet i huvudsak var adresserat till judekristna. De hednakristna i Rom utgjordes av en paulinsk grupp (dvs. församlingen hade grundats av Paulusinspirerade missionärer) och att Paulus skrev brevet för att överbevisa de judekristna om de hednakristnas berättigande. I Rom 1:5-6 hittar Watson grund för mottagarna. Grundtexten är enligt följande:

δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς
ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁵⁰

I 1:6 finns uttrycket *ἐν οἷς* som Watson anser måste betyda "bland vilka", antingen i betydelsen att de tilltalade också var hedningar eller att de levde bland hedningarna. Watson hävdar att de hedningar som Paulus talade om här var de som han hade kallats till med evangeliet, alltså icke-troende hedningar. På grund av detta kan mottagarna inte vara hedningar eftersom de redan är kallade att tillhöra Kristus enligt 1:6. *καὶ ὑμεῖς* blir de ord som är avgörande för Watsons argumentation. Det betyder "ni också", vilket antyder att de adresserade, likt Paulus själv, var judekristna och därmed kallade till hedningarna. Watsons parafraserade översättning lyder därmed: "You too are called by Jesus Christ in the midst of Gentiles, just as I am".⁵¹ Han menar inte att de hednakristna är uteslutna som mottagare och hänvisar till 1:7 där alla de heliga i Rom finns nämnda, men de primära mottagarna, de Paulus vände sig till, var judekristna.⁵²

Om mottagarna i Rom 1:13-15 anspelar på hednakristna säger sig Watson få problem eftersom Paulus inte kan mena att hans mottagare (som redan är kristna) ska vara målet för hans

⁴⁹ Watson, 1986, 98-102.

⁵⁰ <http://www.greekbible.com/index.php>

⁵¹ Watson, 1986, s. 103.

⁵² Watson, 1986, s. 102-104.

missionsverksamhet. Dessutom skulle det i så fall betyda att Paulus skulle missionera på en plats där det redan fanns hednakristna, vilket strider mot hans uttalande i Rom 15:20: "Jag har alltid satt en ära i att inte förkunna evangeliet där Kristus redan är känd; jag vill inte bygga på en grund som någon annan redan har lagt." Watson hänvisar också till 2 Kor 10:13ff där han ser ett liknande uttalande av Paulus. Han menar istället att de tilltalade i 1:13 var medarbetare till Paulus, vilket medför att han inte behövde bygga vidare på en grund som redan var lagd.⁵³

I Rom 1:16, "juden främst, men också greken" (återkommer i 2:10), finner Watson stöd för Paulus syfte att övertyga de judekristna om att hedningarna också har del i löftet. Judarna var de ursprungliga kristna, men de skulle acceptera "också greken", alltså den paulinska gemenskapen. Anledningen till att acceptansen från de judekristna var så viktig, menar Watson, var för att Paulus skulle kunna fullgöra sin uppgift: Att vara hedningarnas apostel. Det är här Watson väger in Rom 15:14-33, där han finner stöd för Paulus mer långtgående syfte med brevet. Paulus längtan efter att få komma till Rom (som också nämns i 1:11ff) verkade drivas av hans missionsiver, vilket också, enligt Watson, skulle kunna tyda på att han ville använda Rom som sin missionsbas för att nå längre västerut. Förutsättningen för detta, som Watson ser det, var att Paulus lyckades få över de judekristna på sin sida så att den gemensamma kristna församlingen i Rom kunde vara en plattform för en sådan mission.⁵⁴

3.2.5. Romarbrevet 2 – Paulus fördömelse av den judiska gemenskapen?

Watson anser att Rom 2, enligt den andra sociologiska modellen, skrevs som en fördömelse av den judiska gemenskapen i stort och de judiska lärarna och ledarna i synnerhet. Både Rom 2:1-6 och 2:17-24 där andra person singularis används, anser han, pekar ut judekristna som mottagare. Anledningarna till detta är att samma språkform, pedagogiskt sett, borde innebära att samma mottagare tilltalas. Vidare nämns i båda avsnitten att judarna är skyldiga till samma synd som hedningarna, vilket enligt Watson tyder på samma mottagare i de båda avsnitten. En annan anledning till Watsons tolkning är att Paulus skilde mellan judar och greker, de som var under lagen och de som var utan den, och mellan de som var "hedningar" och "du, en jude". Allt detta tyder på en genomgående särskiljning mellan judar och greker i Rom 1:18-3:20. Judens fördömande av hedningen i Rom 2 kan enligt Watson tolkas utifrån den judekristna reformrörelsen. Det var de judiska ledarna som var det största hotet mot reformrörelsen och som var de värsta opponentererna. Watson påpekar, med detta som grund, att Rom 2 kan ha välkomnats av de judekristna för att det belyste deras situation i konflikten med den judiska gemenskapen. Alltså blir Watsons syftesförklaring av Rom 2, så här långt, följande: (i) Paulus ville ställa sig lojal till de judekristnas

⁵³ Watson, 1986, s. 103-104.

⁵⁴ Watson, 1986, s. 104-105.

opposition mot de icke-kristna judiska ledarna och (ii) han ville också öka skillnaden mellan kristna och icke-kristna judar för att på sikt uppnå total separation mellan kyrkan och den judiska gemenskapen.⁵⁵

Det Watson antyder att Paulus försöker bestrida i det aktuella kapitlet, var judarnas tro att omskärelsen och förbundet var tillräckligt för att bli frälst. Han hänvisar till vers 6-8: "Han skall löna var och en efter hans gärningar: evigt liv åt dem som uthålligt gör det goda och söker härlighet, ära och oförgänglighet, men vrede och straff över dem som i självhävdelse vänder ryggen åt sanningen och följer orätten." Watson hävdar att det i judisk litteratur var vanligt med den här typen av jämförelser inom förbundet. Det fanns de som inom förbundet gensvarade genom lydnad till förbundet, medan andra inte lydde och blev fördömda. Här anser Watson att Paulus utvecklar resonemanget till att även hedningarna har samma chans att ge sin respons till Gud genom lydnad mot lagen och att de därigenom blev frälsta. Ytterligare en nyans läggs till syftet med Rom 2: Förutom att de judekristna uppmanades att ta avstånd från den judiska gemenskapen, vill Watson tillägga att de skulle förstå att även de oomskurna hednakristna hade möjligheten att lyda lagen: Både judar och greker kunde bli fördömda, men båda kunde också bli frälsta.⁵⁶

Med detta som grund dömer Watson helt ut den lutherska tolkningen av Romarbrevet där Paulus sägs stå för "nåden allena". Han hävdar att det är tvärtom. I kapitel 2 var det snarare judarna som utsattes för kritik då de bara förlitade sig till förbundstecknet, omskärelsen, för att vinna frälsningen och inte till lagen. Hedningarna hade samma förutsättningar att hålla lagen, erkännas som omskurna och jämfördes på så sätt med judarna. Men hur blir det då om vi jämför Rom 2:6-8 med 3:20 där vi finner motsatsen: "Ty genom laggärningar blir ingen människa rättfärdig inför honom"? I det första textstället beskrivs lagen i positiva ordalag medan den i det andra framställs negativt. Watson tror att Paulus måste ha tänkt på två helt olika begrepp av gärningar vid de olika tillfällena. I kapitel 3, anser Watson, att Paulus, när han kontrasterar gärningar och tro, anspelade på de gärningar som utmärkte det judiska sättet att leva. Tron var det sätt varpå de kristna skulle leva. Det handlade om livsstilar, hävdar Watson. Enligt honom ville Paulus i kapitel 2 visa hur en sann jude skulle vara. Judarna själva verkade leva i föreställningen att det var omskärelsen och delaktigheten i förbundet (laggärningar) som var det viktiga, medan Paulus sade att de hednakristna var de sanna judarna eftersom de genom goda gärningar hade vunnit evigt liv.⁵⁷

⁵⁵ Watson, 1986, s. 111-115.

⁵⁶ Jfr Rom. 2:9-11. Watson, 1986, s. 115-120.

⁵⁷ Watson, 1986, s. 119-122.

3.3. Problem med Watsons syn – några kritiska frågor

Det finns några av Watsons antaganden som behöver belysas ytterligare. Stora delar av hans syn på församlingssituationen i Rom grundar han på Claudius edikt. Här finns en del oklarheter som behöver utredas. Mottagarfrågan behöver diskuteras ytterligare, inte minst genom en jämförelse med andra exegeters uppfattningar i frågan. Eftersom mottagarfrågan i Watsons fall verkar påverka tolkningen av Paulus syfte med Romarbrevet, behöver även detta diskuteras vidare. Watson väljer en sociologisk modell som läggs som ett raster över Romarbrevstexten och historiska källor, t.ex. Suetonius text om Claudius edikt. Vad gör detta med förståelsen av Romarbrevet, Paulus mottagare och hans syfte? Det är frågor som kommer diskuteras i analysen.

4. MARK NANOS

I den här delen presenteras den andra av de två exegeter som är föremål för min analys. Mark D. Nanos kom 1996 ut med sin bok om Romarbrevet *The Mystery of Romans*. Nanos har specialiserat sig på tidig kristendom och judendom och är själv en icke-kristen jude. Trots dessa exegeters gemensamma utgångspunkt i det "nya perspektivet", skiljer sig tolkningarna markant åt.⁵⁸

4.1. Romarbrevets bakgrund enligt Nanos

Nanos gör, i sin studie, en historisk analys på Romarbrevet. Han är intresserad av sociologiska frågor i texten och har ett starkt fokus på Paulus judiska ursprung. Nanos vill på detta sätt ge en tydligare bild av judendomen och den specifika situationen i Rom vid den här tiden.⁵⁹

Paulus är, enligt Nanos, att uppfatta som en "god jude". Här pekar Nanos på Apg 21:19-26, där Paulus avlade ett nasirlöfte. Det innebar bland annat att han skulle offra i templet för att visa sin lojalitet mot *Torah* och omskärelsen för sin egen del men också för andra judar. Det Nanos gång på gång upprepar, är att Paulus kallelse till hedningarna i grunden var kallelsen att återupprätta Israel.⁶⁰ Upprättelsen skulle ske genom att judarna förstod innebörden i att Gud är en. Gud var inte bara den ende Guden för Israel utan för allt skapat (stommen i Romarbrevet och i Paulus tjänst är därför, enligt Nanos, den judiska trosbekännelsen *Shema*). Paulus fokus på judarnas frälsning genom hedningarna ser Nanos som ett missionsmönster, "a two-step pattern", som Paulus följde. Detta innebär att Paulus i det första steget predikade för juden, i detta fall diasporajudar i Rom, för att upprätta de rättfärdiga i Israel. I nästa steg gick han vidare till hedningen för att de båda grupperna skulle ta del i uppfyllelsen av löftet till Abraham.⁶¹

Nanos hävdar att Paulus och Romarbrevet inte kan tolkas som "lagfri"/"lagfritt" utan snarare som respektfull/respektfullt inför lagen. Inte på så sätt att laggärningar krävdes för att uppnå frälsning utan för att lagen innehöll den livsstil som den Kristustroende, både juden och hedningen, levde efter. Enligt Nanos var den judekristne fortfarande under lagen och levde därför efter lagen, medan den hednakristne inte var under lagen, men levde enligt den livsstil som tillhörde tron.⁶² I förlängningen betyder det att judarna nådde sin frälsning genom att vara judar, inom förbundet, medan hedningarna infogades och nådde frälsning genom tron på Kristus.⁶³

⁵⁸ <http://www.marknanos.com/>

⁵⁹ Nanos, 1996, s. 3-20.

⁶⁰ Här hänvisar Nanos återkommande till Rom 1:16.

⁶¹ Nanos, 1996, s. 8-10, 26-27, se s. 239-288 för "two-step pattern".

⁶² Nanos, 1996, s. 22-23.

⁶³ Nanos, 1996, s. 111.

4.2. Romarbrevets syfte

Med detta som bakgrund anser Nanos att Romarbrevet skrevs som en påminnelse till de kristna i Rom om att fortsätta lyda den lära som de hade blivit undervisade i. Problemet som Paulus har i Romarbrevet handlar inte så mycket om de judekristnas oförmåga att välkomna hedningarna, utan om att hedningarna inte respekterade lagen på ett sådant sätt som de borde. Enligt Nanos hade de hednakristna som levde i den judiska gemenskapen börjat ifrågasätta behovet av att följa lagen. Det hade troligen lett till att judarna, i sin tur, började ifrågasätta hedningarnas delaktighet i gemenskapen och därmed hotades Israels återupprättelse. Det är alltså detta, som enligt Nanos, Paulus vill ställa tillrätta i Romarbrevet.⁶⁴

Till skillnad från Galaterbrevet där Nanos hävdar att problemet var "judafiering" var det istället tvärtom i Romarbrevet. Enligt honom brottades Paulus här med en "hednafiering" av livsstilen där respekten för lagen minskade och där hedningarna ifrågasatte de judiska ledarna, vilka Nanos menar var auktoriteten, även för alla kristna i Rom. Nanos anser därmed att kyrkan var en del i den judiska gemenskapen och att Paulus mening var att det skulle förbli så eftersom upprättelsen av Israel var det centrala i Guds frälsningsplan för hela världen.⁶⁵ Syftet blir enligt Nanos:

Romans... is a call to the newly believing Christian gentiles of Rome to recognize the preeminent place of Israel, the historical people of God (the "beloved for the sake of the fathers": 11:28), and thus the importance of the obligation incumbent upon these gentiles to obey the Judaic norms of righteousness and purity in their new faith as they associate with the Jews of Rome. However, Romans includes the unmistakable caveat that while Israel's historical place is preeminent, it is not exclusive, and while the Christian gentiles must practice the intensions of the apostolic decree they must not misunderstand this and assume, as some were being tempted to assume in Galatia, that they are thereby in need of placing themselves fully under the Law (to become Jews through adapting the boundary markers of circumcision and complete Law observance) in order to be equal coparticipants in the blessings of God promised to Abraham and revealed in Christ Jesus for all who believe in Him.⁶⁶

Det var historiskt viktigt, som Nanos uttrycker det, att de hednakristna intog en respektfull hållning till lagen och fortsatte vara en rörelse inom synagogan. Detta eftersom Jesus var Israels Messias som

⁶⁴ Nanos, 1996, s. 24-26.

⁶⁵ Nanos, 1996, s. 30-33, 36-37.

⁶⁶ Nanos, 1996, s. 38-39.

sammanförde judar och hedningar för att hela mänskligheten skulle komma inför den ende Guden i tillbedjan.⁶⁷

Det var alltså problemen kring situationen bland Roms kristna som var anledningen till att Paulus skrev Romarbrevets, enligt Nanos. Han noterar att Paulus även nämnde sådant som hade med situationen utanför Rom att göra (hans resa till Jerusalem och hans planer att använda Rom som bas för sin mission i Spanien). Detta, menar han, var dock inte det primära syftet med att skriva till Rom. Paulus ville tillrättavisa de kristna som inte längre ville dela den judiska gemenskapen.⁶⁸

4.3. Församlingens struktur och mottagarna av Romarbrevet

4.3.1. Relationen mellan judar, hedningar och romare

För Nanos argumentation blir strukturen på den judiska gemenskapen, och relationen till samhället i övrigt, viktig för den tes han driver. Enligt honom finns det arkeologiska fynd som visar att judar och kristna samexisterade, både i och utanför Rom. Det handlar om gemensamma hymn- och böneböcker, den judiska litteraturen som användes av kristna, gemensamt språk, sabbatsfirande och matregler, liknande former av gudstjänstfirande och det faktum att Paulus brev och Apostlagärningarna hänvisar till synagogan, inte minst i diasporan. Detta, menar Nanos, tyder på att kristendomen utvecklades helt inom synagogan. Grunderna för detta är att de kristna såg sin tro i samspel med Israels tradition där löftet gällde alla nationers deltagande genom upprättelsen av Israel i Kristus. Vidare hävdar han, med tanke på mottagarnas insikt i den judiska traditionen, att de hade en nära kontakt och en underordnad ställning gentemot de judiska lärarna. De hednakristna mottagarna fanns troligen med i sabbatsfirandet, eftersom det var där skriften utlades och därmed det tillfälle då de hade möjlighet att lära sig om rättfärdighet, i avsaknaden av en nytestamentlig textsamling. Nanos hänvisar till Rom 15:4 där "alla profetior i skriften står där för att undervisa oss", och frågar sig hur de skulle kunna veta något om skrifterna om de inte fanns i en judisk gemenskap där skrifterna utlades.⁶⁹

Judarnas relation till romarriket är också av vikt i diskussionen om hur de kristna förhöll sig till synagogan, anser Nanos. Eftersom judendomen var en äldre religion och institution än det romerska imperiet (detta var enligt romersk sed värt att hysa respekt för), blev judarna befriade från de förpliktelser inom romarriket som stred mot den judiska religionen. Bland annat innebar det att judarna inte behövde delta i det grekisk-romerska kultlivet, att de kunde samla in och sända vidare tempelskatt till Jerusalem och att de var undantagna från militärtjänst. Det innebar också, enligt Nanos, att synagogan var en plats där det var tillåtet att samla människor, att ha gemensamma

⁶⁷ Nanos, 1996, s. 39.

⁶⁸ Nanos, 1996, s. 25.

⁶⁹ Nanos, 1996, s. 69-73.

måltider, gemensamma ägodelar, beskattningsansvar, rätt att disciplinera sina medlemmar och att ha ansvaret för att begrava sina döda. Nanos visar också att synagogan skötte den judiska gemenskapens religiösa, moraliska, administrativa och utbildningsmässiga frågor som ett samhälle krävde vid den här tiden.⁷⁰ Allt detta, menar Nanos, tyder på att de kristna skulle ha väldigt svårt att utöva sin tro och hålla sig till sin övertygelse om de inte höll sig inom synagogan med dess privilegier. Därmed, anser Nanos, att det historiskt sett är högst troligt att Paulus i Romarbrevet vänder sig till hednakristna som behöver bli tydligt påminda om sina skyldigheter, att underordna sig synagogans ledare i fråga om att hålla *halakhah* för att betecknas som "rättfärdiga hedningar".⁷¹ *Halakhah*, som på hebreiska har den literala betydelsen "vandra", är enligt Nanos en livsstil som karaktäriseras av en respektfull syn på lagen. Här pekar han på Rom 13:13 där han likställer *halakhah* med begreppet "leva värdigt", eftersom judendomen talade om *halakhah* som "beteenderegler".⁷²

Nanos argumentation, så långt, gör att han också tolkar Rom 13 på ett annorlunda sätt. Rom 13 handlar om förhållandet till "överheten" och ses av de flesta bibelforskare som de romerska myndigheterna.⁷³ Nanos däremot hävdar att överheten här bör identifieras som de judiska ledarna i synagogan och den institution som den utgjorde i samhället. Texten är alltså skriven som en uppmaning till de hednakristna att underordna sig synagogans ledare.⁷⁴

4.3.2. Mottagarna

Enligt Nanos visar Rom 16 att församlingen i Rom bestod av både judar och hedningar som trodde på Jesus som Kristus. Han tolkar 21 namn i hälsningarna som hednakristna och resterande fem som judekristna, däribland Prisca och Aquila som han menar har åkt före Paulus för att förbereda hans ankomst. Även om antalet judar var lågt, hävdar Nanos att deras funktioner i församlingen var betydelsefulla. Prisca och Aquila hade en församling som samlades i deras hus och Junias var en högt ansedd apostel.⁷⁵ Nanos skiljer mellan Romarbrevets egentliga mottagare och hur församlingen såg ut. Han finner stöd för att församlingen bestod av en blandad grupp av jude- och hednakristna, men hävdar samtidigt att det inte betyder att den tilltänkta mottagargruppen måste ha sett ut på samma sätt. Det är de, vilka Paulus vill påverka, som är de primära mottagarna, hävdar Nanos. Även om vi med hjälp av olika historiska analyser kan få en bild av hur gemenskapen såg ut och vilka relationer synagogan hade till samhället i stort eller gentemot hedningar, återfinns de tilltänkta brevmottagarna i brevet självt, menar han. Han hänvisar till de texter där de hednakristna, enligt

⁷⁰ Nanos, 1996, s. 42-46.

⁷¹ Nanos, 1996, s. 74-75.

⁷² Nanos, 1996, s. 23, p. 6.

⁷³ Se bl.a. Fitzmyer, 1993, s. 662-665; Moo, 1996, s. 790-793; Tellbe, 2001, s. 171-174.

⁷⁴ Nanos, 1996, s. 289-336.

⁷⁵ Nanos utvecklar inte sin syn på Junias/Junia. För vidare information, se Cranfield, 1979, s. 788, Fitzmeyer, 1993, s. 737-738 eller Moo, 1996, s. 921-923.

hans tolkning, är tydligt angivna som mottagare (jfr Rom 1:1-7, 13, 11:13-14, 15:15-16). Han visar också på de ställen där Israel betecknas med tredje person (jfr Rom. 10:1-3, 10:18-11:11), medan hedningarna tilltalas i andra person (jfr Rom. 11:11-36, 12:1-3), vilket tyder på hednakristna mottagare.

Nanos nämner en mängd argument till sin tolkning av mottagarna: (i) de explicita texterna som visar tydligt på hedningar som mottagare (jfr Rom 1:1-7, 13, 11:13-14, 15:15-16), (ii) det faktum att Paulus skriver för att påvisa hedningarnas behov av att förstå det historiska Israel, (iii) de "förlorade" av Israel som bidrar till hedningarnas frälsning, (iv) judiska åsikter om renhet och lämpligt beteende som hedningarna ska gå till mötes, (v) hedningarnas felaktiga tolkning att de har ersatt judarna som Israel och att Israel är deras fiender. Allt detta, menar Nanos, pekar mot hednakristna som de primära, om inte enda, mottagarna. Ytterligare en teori som Nanos vill påvisa var att Romarbrevet är en respons till Prisca och Aquila som var oroade över utvecklingen i Rom. Grunden för det påståendet finner han i Rom 16:17-18 och 6:17-18, där "läran", som mottagarna förut levde efter men nu har förkastat, identifieras som judarnas *halakhah*-undervisning. Nanos hävdar alltså att mottagarna var hednakristna som fortfarande var en del av synagogan, möjligen som en egen grupp inom den större gemenskapen.⁷⁶

4.3.3. "Svaga" och "starka" i Rom

Nanos pekar ut två olika synsätt i tolkningen av Romarbrevet som helhet och Rom 14:1-15:13 i synnerhet. Den första gruppen forskare är övertygade om att Romarbrevet måste tolkas utifrån den historiska situationen vid tiden för brevets tillkomst, vilket medför att de hävdar att Rom 14-15, där talet om svaga och starka återfinns, är en nyckel till förståelsen av mottagare och budskap genom hela Romarbrevet. Den andra gruppen forskare menar att texten om de svaga och starka ska ses som generell och troligen något som Paulus har mött på flera platser och inte specifikt i Rom. Det som Nanos dock är skeptisk till är företrädelsevis två utgångspunkter som han menar att forskare alltför lättvindigt har tagit för sanna, nämligen (i) att de "svaga" var kristna och (ii) att deras svaghet hörde samman med deras misslyckande i att inte lita på Gud tillräckligt för att göra sig fria från lagefterföljelsen. Denna typ av tolkning, anser Nanos, gör att exegeter om och om igen gör sig skyldiga till fördömlse av de "svaga", något som Paulus varnar för i texten.⁷⁷

4.3.3.1. De starkas identitet

Nanos hävdar att de "starka" inte kan tas för något annat än kristna (här inkluderas både jude- och hednakristna), eftersom Paulus inkluderar sig själv i gruppen i 15:1. Det var också dem som Paulus var mest angelägen om att nå med sitt budskap. Det var alltså "starka" kristna som Paulus tilltalade i

⁷⁶ Nanos, 1996, s. 75-84.

⁷⁷ Nanos, 1996, s. 85-95.

Rom 12:1ff där de uppmanades till förvandling genom förnyelsen av deras tankar, som skulle resultera i en ödmjuk livsstil gentemot de "svaga".

Nanos poängterar att det som kan utläsas i beskrivningen av de "starka" var hur de skiljer sig från de "svaga". Till skillnad från dessa tyckte de sig kunna äta allt, ta alla dagar för lika och dricka vin. Nanos hävdar också att de "starka" avvisade de svagas handlingar som meningslösa, vilket Paulus gick emot när han ansåg att de var lika giltiga inför Gud som de starkas handlingar. Med utgångspunkt i Rom 15:3-13, anser Nanos att både de svagas och starkas handlingar berodde på en och samma tro och tacksamhet till Gud.

Enligt Nanos var det alltså de "starka" som var de tydliga mottagarna av Paulus budskap i Rom 14:1-15:13. Deras styrka låg i tron, men med denna styrka verkade steget inte vara långt till arrogans mot de "svaga", vilket Paulus vände sig emot. De var förvisso kristna, menar Nanos, men deras attityder och handlingar hade inte sin utgångspunkt i Guds nåd. Detta, anser han, var tecken på att de "starka" utgjordes företrädevis av hedningar som hade kommit till tro på Kristus utan att lägga någon större vikt vid judisk lag och sedvänja. Enligt Nanos ville Paulus i texten mana till ett rättfärdigt liv bland de "starka". Detta innebar att de behövde bli vissa om den nåd som de var mottagare av och att de nu behövde bli bärare av den nåden eftersom Gud var en Gud för alla folk, för Israel men också för alla folk.⁷⁸ Den praktiska tillämpningen av detta var, enligt Nanos, att de starka skulle åsidosätta sin rätt att leva utan lagen och istället rätta sig efter de svagas uppfattning för att inte, genom maten, "bringa den i fördärvet som Kristus dog för".⁷⁹

4.3.3.2. De svagas identitet och vad det gör med tolkningen av Romarbrevet

Nanos utgår i sin diskussion om "de svagas" identitet från att bibeltolkare gör ett misstag då de alltför snabbt identifierar denna grupp som kristna. Utifrån formuleringarna i 14:3 argumenterar han för att det inte är denna grupps uppfattningar i enskilda livsstilsfrågor som är svaga och behöver förändras utan deras tro. Både de svagas och de starkas handlingar accepteras av Gud men detta inser inte de svaga. Vad var det då som de starka gjorde eller inte gjorde? Nanos tror att de starka var kristna hedningar som inte följde *halakhah*, dvs. den del av lagen som en hedning som ville bli en del av synagogan ålades, t ex matregler.⁸⁰ Detta leder Nanos till slutsatsen att "de svaga" är icke-kristna judar. De är svaga i tron för att de inte har insett att Jesus är Messias, uppfyllelsen av löftet. Detta motsägs inte av att Paulus kallar denna grupp för "bröder".⁸¹ Dessa icke-kristna judar är nämligen inte bara Paulus bröder utan alla kristnas "bröder", bröder som de har skyldigheter gentemot.⁸²

⁷⁸ Nanos, 1996, s. 95-103.

⁷⁹ Jfr Rom 14:15b. För hela stycket se Nanos, 1996, s. 85-159.

⁸⁰ Här tillägger Nanos att judarna i umgänget med hedningar avstod från kött och vin eftersom de inte visste om maten var föremål för offer. Det är, enligt honom, också detta som beskrivs i Rom 14.

⁸¹ Jfr Rom 9:3-5.

⁸² Jfr Rom 14:10, 13, 15.

Nanos poäng är att Paulus inte ansåg att Jesushändelser upphävde Guds löften till Israel. I stället inkorporeras hedningarna genom Jesus i löftet. Israels historia blir därmed även dessa hedningars historia, eftersom Guds frälsningsverk utan avbrott fortsätter i Kristus och efter Kristus. Det innebär att Paulus inte argumenterade för att man skulle lämna den judiska tron. Denna hade i stället sin fortsättning i Jesus, som var Messias. Nanos anför bl. a. bilden av olivträdet i kap 11 som argument för denna uppfattning. Detta relateras i sin tur till tesen att Paulus genom brevet utlägger och förkunnar *Shema*. Gud är en och är därmed Gud för alla folk.

Nanos uppfattning är alltså att de svagas svaghet består i att de inte förstår att Jesus är Messias. De förstår inte heller att denna Messias gett hedningarna möjlighet att få del av Guds välsignelse utan att bli judar. Men detta innebär inte att Nanos anser att judarna måste tro på Jesus för att få del av frälsningen. De har som israeliter del i löftet.⁸³

4.3.3.3. De starkas problem

Nanos vill visa att det inte var de svagas beteende som behövde förändras, utan de starkas. Även om Gud inte krävde lydnad mot lagen på det sätt som judarna menade, behövde de ändå följa delar av den för att hjälpa de "svaga" att förändra sin tro. Nanos hänvisar till Rom 9:30–33 där det står om dem som snavar över stenen och hävdar att det här var tal om de "svaga". "Svaga" och "starka" var kallade att följas åt på vägen, där de "starka" skulle tänka på att hjälpa de "svaga" och inte leda dem på fall genom att äta sådan mat som de "svaga" ansåg oren.⁸⁴ De "starka", mer specifikt: "starka i tron", var alltså de som hade förstått Guds rättfärdighet likt Abraham. Denna rättfärdighet gjorde sig synlig genom Jesus Kristus i hans uppståndelse och tron på denne Kristus gjorde dem rättfärdiga. De "svaga" kunde inte ännu se detta och bildligt snavade de över stenen. För dem blev "snubbelstenen" oförmågan att se Jesus som Messias som skulle fullborda löftet till Abraham, men också över tillkortakommandet att de inte såg att hedningarna kunde vara en del av Guds folk utan att behöva bli judar. De trodde på Gud, men inte att Herren var en på det sätt att hedningarna gjordes till jämlikar med dem genom tron på den uppståndne Kristus.⁸⁵

4.3.4. Vad gör Nanos syn på starka och svaga med Romarbrevets syfte?

Genom att visa att de svaga identifieras som icke-kristna judar, hävdar Nanos att Rom 14:1–15:13 får en ännu större betydelse för Paulus avsikt med brevet. Han ser Rom 5:1–8:39 som adresserat till hednakristna, där det beskrivs att de nu var inkluderade i Guds folk som rättfärdiga hedningar utan att behöva bli judar. Det betyder inte att de skulle behandla de icke-kristna judarna som undersåtar, utan verka för att dessa skulle förstå vad tron på Kristus innebar. Nanos anser att både de "svaga"

⁸³ Nanos, 1996, s. 103-159.

⁸⁴ Jfr Rom 14:15, 15:1. Se Nanos, 1996, s. 120-128.

⁸⁵ Nanos, 1996, s. 142-143.

och "starka" verkade tro att de ensamma var mottagare av Guds nåd för egen del, medan Paulus ville förklara att de var mottagare för att ge nåden vidare till varandra, eftersom Gud var en. När det gäller lagen är Nanos övertygad om, utifrån tolkningen av "svaga" och "starka", att Paulus levde i respekt för lagen och handlade enligt den i samklang med sin tro. Paulus handlande enligt lagen manifesterade Guds kärlek genom Kristus, hävdar han. De "starka" var, som slavar under rättfärdigheten, skyldiga att följa *halakhah* för att de skulle bli rättfärdiga hedningar, vilket i sin tur visar på lojaliteten mot den ende Guden i *Shema*. Nanos bild av Paulus var en trogen jude och en försvarare av Israels historiska tro som i Romarbrevet ville påminna de "starka" i Rom om vad det betyder att vara rättfärdiga hedningar genom tron på Kristus.⁸⁶

4.4. Vem är juden i Romarbrevet 2

Juden som beskrivs i Rom 2 främst från v. 17 och framåt, menar Nanos, har använts för att hävda Paulus motstånd mot judar och judaister genom brevet. Nanos anser istället att det även här var hedningarna Paulus adresserar.⁸⁷ Juden i "Du kallar dig jude", hävdar Nanos, var en fiktiv person som retoriskt sett anspelade på en hednakristen som ville hålla lagen och därmed såg sig som jude. Därmed, anser Nanos, ska inte den tilltalade i v. 17 ses som Paulus fiende eller ens opponent. Den här typen av retorik, som kallas diatrib, var vanlig bland judar vid den här tiden och återkommer genom hela Romarbrevet. Den tilltalade representerade snarare en position som Paulus diskuterar och monterar ner på ett överdrivet sätt.⁸⁸

Nanos anser att hedningarna i Rom hade börjat stå för en hednakristen exklusivism där Israel, på grund av sin ovilja att tro på Jesus som Messias, inte längre ansågs vara det utvalda folket. De hednakristna hade därmed tagit judarnas plats, vilket Paulus i den här texten gick emot. Den avgörande faktorn för vem som adresseras var det faktum att de hednakristna inte höll *halakhah* och dessutom dömde när de borde tjänat och berömde sig när de borde ha varit tacksamma. Nanos hävdar att beskrivningen i Rom 2 svarar upp mot de hednakristnas beteende som han finner bevis för i resten av brevet. Det Paulus istället eftersträvade, som Nanos ser det, var att både judar och hedningar skulle lägga ner sina egna agendor och bilda ett enat folk i enlighet med *Shema* "så att [de] alla med en mun prisar [deras] herre Jesu Kristi Gud och Fader".⁸⁹

⁸⁶ Nanos, 1996, s. 159-165.

⁸⁷ Nanos, 1996, s. 10-12. I linje med Nanos syn mottagarna i Romarbrevet anser han också att Rom. 2:1ff har hednakristna mottagare (se s. 12, p 26).

⁸⁸ Nanos, 1996, s. 82, p. 138 (referens till Campbell, 1992, s. 136-141) och s. 11.

⁸⁹ Nanos, 1996, s. 10-12, citatet i sista meningen: Rom 15:6. Jfr Nanos resonemang med Rom 15:5-12.

4.5. Claudius edikt

Claudius edikt som innebar utvisning av judar från Rom år 49 e.Kr. har använts för att förklara spänningen mellan kristna och judar i Rom.⁹⁰ Nanos är kritisk mot forskare som använder Claudius edikt som grund för relationen mellan judar och kristna i Rom under 50- och 60-talen e.Kr. Han anser att argumentationen bygger på tre olika referenser, vilka utgör alltför svaga bevis.

Den första texten är Apg 18:2 där Prisca och Aquila nämns bland de judar som utvisades under Claudius. Den andra är från andra århundradet där Suetonius beskriver händelsen i sina kejsarbiografier. Den engelska översättningen lyder som följer: "Since the Jews constantly made disturbances at the instigation of Chrestus, he [Claudius] expelled them from Rome". Nanos ser även en annan möjlig översättning av texten, enligt följande: "He [Claudius] expelled from Rome the Jews constantly making disturbances at the instigation of Chrestus." Den tredje texten är från tredje århundradet och skildrar en händelse där Claudius på grund av att judarna har ökat markant i antal, förbjuder dem att hålla möten.

När det gäller Apg 18:2 hävdar Nanos att det inte finns någon antydning att judarna som blev utvisade inkluderade kristna judar. Priscilla och Aquila var inte heller uttalat kristna judar, utan omnämndes som stamfränder till Paulus, vilket också var anledningen till att de möttes. Här pekar Nanos på det faktum att de omnämndes i samband med undervisning i synagogan i Apg 18:4. Att "alla" judar utvisades behöver inte literalt betyda en total utvisning av alla judar. Det kunde också handla om att en av fler synagoggemenskaper i Rom blev utvisad eller att bara de som utgjorde störande element utvisades, menar Nanos. Det finns heller inget i texten från Apostlagärningarna som antyder att relationen mellan kristna och judar skulle ligga till grund för utvisningen. Nanos tycker sig se att Romarbrevet inte talar om en tydlig fiendskap mellan kristna och judar, utan att det snarare handlar om olikheter i uppfattningar om vad som kan anses som rätt tro och ett lämpligt beteende.

Vid läsningen av Suetonius text antyder Nanos att *Chrestus* inte självklart bör ses som en felstavning av Kristus. *Chrestus* var ett vanligt grekisk-romerskt namn. Dessutom skriver Suetonius senare i skrivelsen om den nya religionen som *christiani* och inte *chrestiani*. En annan orsak till Nanos skepticism mot att ge Claudius edikt alltför stort utrymme i tolkningen av Romarbrevet är att ingen av de judiska historikerna vid tiden, såsom Josefus, nämner något om händelsen. Nanos hävdar att det dessa historiker tog upp var liknande historieskildringar där judarna berördes av den omvärld de levde i. Det faktum att antalet judar i Rom vid den här tiden troligen uppgick till mellan 20 000 och 50 000, är ytterligare faktorer som talar för att en sådan omfattande händelse skulle vara upptagen i fler källor. Ytterligare en anledning till Nanos slutsats ligger i att Dio verkar referera till en händelse år 41,

⁹⁰ Nanos, 1996, s. 372-373.

alltså vid en annan tidpunkt än Suetonius. Därmed menar Nanos att Apg 18:2 och Suetonius inte nödvändigtvis behöver referera till samma händelse.⁹¹

4.5. Problemen med Nanos tolkning

Vid läsningen av Nanos upptäcker jag ett antal områden som skiljer sig från gängse tolkningar av Romarbrevet och som jag anser bör belysas ytterligare. Det handlar om Nanos tolkning där t de svaga i Rom 14-15 identifieras som icke-kristna judar och vad denna slutsats gör med tolkningen av Romarbrevets syfte och dess mottagare. En annan aspekt som också berör mottagarfrågan är tolkningen av adressaterna i Rom 2. Ytterligare en fråga att analysera är Nanos syn på Rom 13, som han menar avser, beskriva förhållandet mellan de judiska ledarna och de kristna, inte mellan de romerska myndigheterna och de kristna. Slutligen är Nanos syn på Claudius edikt viktigt att belysa i jämförelsen med Watson, då detta edikt påverkar förståelsen av den sociala situationen mellan kristna och judar i Rom. Dessa frågeställningar kommer att ligga till grund för den fortsatta diskussionen.

⁹¹ Nanos, 1996, s. 372-387.

5. KOMPARATIV ANALYS OCH DISKUSSION

Efter det paradigmskifte som det ”nya perspektivet” stod för på sent 70-tal och tidigt 80-tal, har den historiska och sociologiska analysen av Romarbrevet blivit alltmer viktig. Efter det att Romarbrevet tidigare har ansetts primärt som en dogmatisk text, läggs nu större tyngdvikt vid den historiska och sociala kontexten. Detta är också något som är utmärkande för både Watson och Nanos. Hur kommer det sig då att Romarbrevet kan locka till, i det här fallet, två så vitt skilda tolkningar, trots att båda tar sin utgångspunkt i ett och samma perspektiv?

I den här avslutande delen av arbetet kommer jag diskutera de olikheter och likheter som vi finner mellan Watson och Nanos sätt att tolka Romarbrevets syfte och tänkta mottagare. Dessa två frågor har inom ”det nya perspektivet” ansetts viktiga för förståelsen av brevet och avgörande för att kunna tolka övrig text. Både Watson och Nanos anser att Romarbrevet skrevs beroende av en specifik situation i Rom. De hävdar att Romarbrevet har en viss retorisk stil eftersom Paulus hade i syfte att förändra ett beteende eller synsätt hos de specifika mottagarna.⁹² Syftet var att skapa en enhet mellan de inblandade grupperna. Här tar dock likheterna slut eftersom både Romarbrevets tänkta mottagare och syfte skiljer sig markant åt i jämförelsen mellan de båda exegeterna. Jag väljer här att ta upp de frågorna om mottagare och syfte separat, för att sedan väga ihop dem i en sammanfattande del.

5.1. Romarbrevets mottagare

Både Watson och Nanos tycker sig se en blandning av hedna- och judekristna i mottagargruppen, men båda är också övertygade om att det är den ena eller andra gruppen som Paulus vände sig till i första hand. Det är här de skiljer sig åt. Watson hävdar att de primära mottagarna var judekristna som levde skilda från både den judiska och den hednakristna gruppen i Rom. Viktiga bevisstexter för Watson är Rom 1:5-6, 13-15, 16, 15:14-33 samt Rom 2. Nanos, däremot, anser att brevets främsta mottagare var hednakristna som fanns i en judisk gemenskap. De texter han använder sig av är Rom 1:1-7, 13, 11:13-14, 14:1-15:13 och 15:15-16. Även Nanos styrker sin mottagares med Rom 2. Hur kommer det sig då att de kommer till så vitt skilda slutsatser?

Jag tycker mig se ett gemensamt drag hos Watson och Nanos när det gäller deras respektive argumentation om tänkta mottagare. Mottagarfrågan och frågan om Romarbrevets syfte är avhängiga av varandra. Den ena avgör den andra och den andra visar på den ena. För Watson är Paulus syfte med Romarbrevet att använda den enade kristna församlingen i Rom som plattform för hans vidare mission västerut. För att detta ska kunna bli möjligt är det nödvändigt att de judekristna förstår att de måste slå sig samman med de hednakristna och stå som en enad gemenskap. Eftersom

⁹² Jfr Esler, 2003, s. 16.

Paulus delar de hednakristnas tro drar Watson slutsatsen att brevet primärt skrevs till den judekristna gruppen i Rom.

Nanos, å sin sida, hävdar att Romarbrevets syfte var att få de hednakristna att förstå sin plats i den judiska gemenskapen och underordna sig ledarskapet i synagogan och de delar av lagen som de var satta att följa. Detta för att judarna skulle förstå hedningarnas del i frälsningen. Med detta syfte blir den naturliga följden att mottagarna av brevet i huvudsak var hednakristna. För både Watson och Nanos hänger alltså de båda frågeställningarna om mottagare och syfte i Romarbrevet samman. För att ändå kunna skilja på de olika frågorna så långt det går börjar jag med att titta närmare på mottagarfrågan, för att sedan se närmare på de faktorer som påverkar de båda exegeternas syn på syftet med Romarbrevet. Jag kommer nedan att koncentrera mig på de textställen som både Watson och Nanos använder sig av i syfte att visa vem som var mottagare. Därför blir Rom 1:5-6 och 13 speciellt intressanta. Jag kommer sedan fortsätta diskussionen med att relatera till Rom 2 och 14:1-15:13, som författarna lägger stor tyngdvikt vid när det gäller slutsatser om mottagare och syfte.

5.1.1. Rom 1:5-6 och 1:13

Watson läser alltså Rom 1:5-6 annorlunda än t.ex. B2000. B2000 och den grekiska texten lyder enligt följande:

Genom honom har jag fått nåden och uppdraget att som apostel föra alla hedningar till lydnad i tro, hans namn till ära. Bland dessa är också ni, som är kallade att tillhöra Jesus Kristus.

δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς
ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Watson anser att Paulus i Rom 1:5-6 vände sig till de judekristna, vilket han grundar på uttrycket *ἐν οἷς ... καὶ ὑμεῖς* där *ἐν οἷς* ges betydelsen "bland vilka" ni bor och där *καὶ ὑμεῖς* avser "också ni" likt Paulus var judekristna. Alltså vänder sig Paulus till de judekristna som bor bland hedningar. Likt Paulus är de kallade till hedningarna och han uppmanar dem att godta de hednakristna och bli en del av den hednakristna "paulinska" församling som redan fanns i Rom.⁹³

Nanos, å sin sida, menar att 1:1-7 som helhet utgör bevis för en huvudsaklig hednakristen mottagargrupp. Till skillnad från Watson anser Nanos att Paulus uppdrag som hedningarnas apostel, vilket nämns i v. 5, ska ses som bakgrund till vem han sedan vänder sig till i v. 6. För Nanos blir just

⁹³ Watson, 1986, s. 103. I Watsons reviderade upplaga av sin avhandling (Watson, 2007) drar han tillbaka sin starka övertygelse om en huvudsaklig judekristen mottagargrupp något. Han använder dock samma bibelord för att peka på att mottagargruppen bestod av judekristna likväl som hednakristna (s.188-191).

Paulus uppgift bland hedningarna ett tydligt bevis på att de tänkta mottagarna i Romarbrevet, huvudsakligen, var hednakristna.

Låt oss gå vidare till Rom 1:13 som i den svenska texten ser ut enligt följande:⁹⁴

Jag vill att ni ska veta, bröder, att jag ofta – fast det hittills alltid kommit något i vägen – har tänkt besöka er för att kunna skörda någon frukt bland er liksom bland alla andra hedningar.

Anledningen till att Watson inte kan se mottagarna i Rom 1:13 som hednakristna är att han inte får ihop Paulus uttalande om att inte förkunna ordet där det redan har förkunnats (se Rom 15:20). Watson löser problemet genom att hävda att Paulus tilltalade sina medarbetare i Rom. Liksom han, som var judekristen, var hans mottagare sända till hedningarna.

Nanos anser att 1:13 är det starkaste beviset för en huvudsaklig hednakristen åhörarskara och att det är med det som bakgrund som 1:5-6 ska tolkas.

5.1.1.1. Hur resonerar andra exegeter?

R. Jewett hävdar att alla de nuvarande kommentarerna är överens om att brevet primärt vänder sig till hednakristna, men att gruppen av mottagare troligen bestod av en blandning av både jude- och hednakristna.⁹⁵ Inom denna uppfattning finns dock en del olikheter.

C. E. B. Cranfield är den av de utvalda kommentarer som kommer närmast Watsons resonemang. Hans slutsats är att man utifrån Romarbrevet som helhet inte kan se en specifik hednakristen eller judekristen mottagargrupp. Rom 1:5-6 och v. 13 ska ses geografiskt, där ”bland dessa är också ni” betyder att mottagarna bor bland hedningar och att Paulus vill ”skörda någon frukt bland dem”. Detta medför en läsning som inte utesluter en majoritet av judekristna eller hednakristna.⁹⁶

S. Stowers, å sin sida, har ett annat resonemang. Han skiljer mellan den mottagare som Paulus hade i åtanke när han skrev och den mottagare som faktiskt läste brevet i Rom. Med det som grund hävdar han att Paulus inte kan ha riktat sig till judekristna eftersom de inte är adresserade i brevet. Rom 1:5-6 och v. 13 är för honom tydliga bevis på detta, men han menar att även där judekristna mottagare kan antydast, som till exempel i Rom 2, handlar det om en fiktiv person där Paulus vänder sig till de hednakristna.⁹⁷

S. Byrskog sällar sig till skaran som likt Stowers ser en tydlig hednakristen mottagargrupp. Han vill dock inte bestrida att judekristna också fanns bland dem. Han tolkar ἔθνεσιν i Rom 1:5 som hedningar i korrelation med Paulus uppdrag bland just hedningar och det är också betydelsen av

⁹⁴ Eftersom diskussionen inte går in på språkliga frågor, när det gäller 1:13, väljer jag här att inte ta med grekiska texten.

⁹⁵ Jewett, 2007, s.70.

⁹⁶ Cranfield, 1975, s. 20, 67-68.

⁹⁷ Stowers, 1994, s. 21-22, 43-44.

detta ord som styr uttrycket i v. 6, "bland dessa". Det är alltså bland hedningarna som mottagarna finns. Byrskog konstaterar också att Paulus, trots att romarna här redan är "kallade" (alltså redan kristna), har ansvar för dem. Detta vidgar Paulus uppdrag till att inte bara vinna hedningar för Kristus utan också, som 1:13 säger, att han vill "kunna skörda någon frukt bland er". Detta, hävdar Byrskog, tyder på att Paulus hade ett bredare uppdrag än enbart pionjärbete.⁹⁸

J. A. Fitzmyer, som identifierar mottagargruppen som alla kristna i Rom, hävdar utifrån de nämnda texterna, att majoriteten var hednakristna, men att Rom 1:16 och 2:9 visar på en blandad mottagargrupp av jude- och hednakristna.⁹⁹

D. J. Moo utvecklar tanken och säger att mottagarna var en majoritet av hednakristna. Från början hade församlingen bestått av en judekristen kärna. Detta hade dock förändrats i och med Claudius utvisning av judarna år 49, då de hednakristna tog över majoriteten (Claudius edikt kommer diskuteras mer ingående senare). Paulus mottagargrupp bestod enligt Moo av den stora gruppen hednakristna som hade förändrat kulturen i församlingen, från en judisk kontext till en hednakristen. Rom 1:5-6 och v. 13 tolkar Moo inte som ett bevis för hur gemenskapen såg ut rent etniskt. Paulus ville i stycket placera församlingen i Rom inom sitt uppdrag bland hedningarna, menar han. Detta leder Moo till slutsatsen att församlingen i Rom bestod av en majoritet av hednakristna och en minoritet av judekristna.¹⁰⁰

Ett liknande resonemang finns hos P. F. Esler som hävdar att Paulus syfte med de inledande orden i Rom 1 primärt är att klargöra att han längtar efter att predika evangeliet även för dem i Rom. Detta anser han utesluter inte en judekristen läskrets, vilket han stöder med Rom 1:7 där "... alla Guds älskade i Rom [är] kallade att vara hans heliga".¹⁰¹

5.1.1.2. Håller Watson och Nanos argument?

Både Watson och Nanos resonerar likt Stowers, att de tänkta mottagarna, som kan tolkas i brevtexten, var en avgränsad grupp som fanns i en större kontext och att det var troligt att den egentliga mottagargruppen, som läste eller hörde när brevet lästes upp, såg annorlunda ut.¹⁰² I det här fallet anser jag att Esler har en poäng i sin tanke om hur information likt brev spreds vid den här tiden.¹⁰³ Med tanke på att Romarbrevet troligen lästes högt för "alla Guds älskade i Rom", tycker jag mig se en poäng i att Paulus behövde räkna in en vidare läskrets för att inte bli missförstådd. Därför kan jag se svårigheter med både Watson och Nanos syn, som innebär en snävare läskrets. Nanos sätt att se Rom 1:1-7 som ett bevis för en hednakristen mottagargrupp är rimligt även om jag tror på en

⁹⁸ Byrskog, 2006, s. 15, 20-21, 29.

⁹⁹ Fitzmeyer, 1993, s. 33, 238.

¹⁰⁰ Moo, 1996, s. 9-13.

¹⁰¹ Esler, 2003, s. 110-115.

¹⁰² Stowers, 1994, s. 21-22.

¹⁰³ Esler, 2003, s. 17-18.

mer blandad mottagargrupp där hednakristna är i majoritet. Moo hänvisar till de namn som finns i Paulus hälsningar i Rom 16. Olika etniska eller socioekonomiska grupper gav sina barn olika namn. De tilltalade består till största del av hedningar. Eftersom så många namn som 26 stycken återfinns här är det troligt att mottagargruppen till största del bestod av hednakristna.¹⁰⁴

Watson har, som vi sett, problem med att Paulus i 1:13 verkar vilja "skörda någon frukt" bland mottagarna ifall dessa var hednakristna. Svårigheten för Watson är att Paulus i Rom 15:20 säger att han "inte vill förkunna evangeliet där Kristus redan är känd". Här verkar det som Watson har en snäv bild av Paulus som en extrem pionjär, som endast hade i uppdrag att föra hedningar till tro. Vad är det som säger att Paulus uppdrag inte också kunde bestå i att stötta och uppmuntra de kristna som redan fanns, eller att han, som Watson själv hävdar, behövde romarnas praktiska och andliga hjälp i det planerade missionsarbetet i Spanien? Watsons resonemang skulle kunna ifrågasätta Paulus brevskrivande i stort eftersom korrespondensen utgör just en form av tröst, förmaning och uppbyggelse på olika sätt. Här kan Byrskogs syn på 1:13 bredda förståelsen av Paulus uppdrag till att innefatta ett ansvar även för dem som redan är troende.¹⁰⁵ "Att skörda någon frukt" kan också, som Jewett ser det, anspela på att Paulus förväntar sig hjälp från de kristna i Rom att kunna genomföra missionen i Spanien.¹⁰⁶

5.2. Romarbrevet 2

R. M. Thorsteinsson anser följande i sin avhandling om interlokutören i Rom 2: "Romans 2 has long stood up to scholarly efforts to explain both its meaning and presence in Paul's letter".¹⁰⁷

Anledningen, enligt honom, är att avsnittet inte har tyckts passa in i en kontext av hednakristna mottagare och därför är det viktigt att söka en förklaring till texten.¹⁰⁸ Vad är då syftet med kapitlet och vem tilltalar Paulus?

Både Watson och Nanos ser, på olika sätt, "juden" i Rom 2 som en retorisk del i brevet. Watson identifierar "juden" som de icke-kristna judiska lärarna och ledarna. De är ett hot mot mottagargruppen, de judekristna, som Watson menar var en reformrörelse bland judarna. Den exklusivitet som "juden" står för i Rom 2 var, enligt Watson, de judiska lärarnas tro att tillhörigheten i förbundet och omskärelsen var tillräckligt för frälsningen. Syftet med Rom 2 var därmed ett steg i fördömsen av judendomen och dess lärare samt ett av de argument som skulle leda till separationen mellan de judekristna och den judiska gemenskapen. "Juden" fungerade därför som en bild av Paulus motståndare.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Moo, 1996, s. 918.

¹⁰⁵ Byrskog, 2006, s. 29.

¹⁰⁶ Jewett, 2007, s. 130.

¹⁰⁷ Thorsteinsson, 2003, s. 1.

¹⁰⁸ Thorsteinsson, 2003, s. 1.

¹⁰⁹ Watson, 1986, s. 111-115.

Watson anser också att Rom 2:26-29 utgör en beskrivning av hur en sann jude skulle vara och att den sanna juden var en hednakristen eftersom han "fullgör lagen". Watson förklarar skillnaden mellan Rom 2:13 och 3:20, som båda tar upp laggärningar. Han hävdar att det här var tal om två helt olika livsstilar. I Rom 2:13 avser lagens görare dem som utförde gärningarna i tro, medan det i 3:20 avser dem som under lagen utförde laggärningar i förbundsstolthet. För Watson var judendomen därmed utdömd på grund av att den inte var kristendom. Rom 2 blir därmed, i Watsons fall, viktigt både i frågan om vem Romarbrevet adresserades till och i frågan om brevets syfte.¹¹⁰

För Nanos är "juden" i Rom 2 inte en jude utan en hedning. Paulus använde här en fiktiv person för att beskriva en situation bland mottagarna. Hedningen trodde sig vara jude genom att uttalat hålla lagen, fast han inte gjorde det, och stod för en hednakristen exklusivitet som Paulus ville avslöja och motarbeta genom sitt argument. På ett felaktigt sätt såg de hednakristna inte de judekristna som del i Guds folk eftersom de inte trodde på Kristus som Messias. Nanos använder Rom 2 för att visa på de hednakristnas avsteg från den "lära" som de hade blivit insatta i. Även för Nanos blir textavsnittet ett stöd för hans tes om brevets mottagare och syfte.¹¹¹

5.2.1. Vem är "juden"?

Såväl Watson som Nanos anser alltså att den tilltalade har samma identitet i både Rom 2:1-11 och 2:17-29. För Watson är de judekristna, för Nanos, hednakristna. Dessa båda avsnitt är speciella eftersom de skiljer sig framförallt från Rom 1 eftersom det där talas i tredje person plural, medan det här står i andra person singular. Paulus sätt att skilja mellan judar och hedningar är tydligt i Rom 1:16, 2:9, 10 och 3:9. Även i Rom 2:12-16, mellan de båda texterna där "du" tilltalas, skilde Paulus på dem utan lag och de som var under lag. Skillnaden grammatiskt (från tredje person plural till andra person singular) och Paulus särskiljning talar tillsammans för att det tilltalande "du" i Rom 2 avser samma person.¹¹²

Watson anser alltså att mottagarna i Rom 2 är desamma som i övriga brevet, men att "du" som tilltalas inte bara riktades mot de judekristna utan mot de icke-kristna judarna och de judiska lärarna i synnerhet, som ville övertyga de judekristna om sin plats i förbundet och i synagogan. Watson drar en rimlig slutsats med tanke på den beskrivning som framförallt är tydlig i Rom 2:17ff där "juden" benämns som "ledare", "fostrare" och någon som "äger kunskapen och sanningen i lagens gestalt".¹¹³ Andra exegeter är inte så detaljerade utan hävdar att Paulus här syftade på judendomen i

¹¹⁰ Watson, 1986, s.119-122.

¹¹¹ Nanos, 1996, s. 10-12, 82, p. 138.

¹¹² Watson, 1986, s. 110; Cranfield, 1975, s. 138.

¹¹³ Watson, 1986, s. 111-115.

stort.¹¹⁴ Jewett hänvisar till att judarna såg på sig själva som präster och ledare inför övriga folk och nationer.¹¹⁵

Hur är det då med Nanos syn, att den tilltalade här bör identifieras som en hedning? Om vi nu skulle hävda att "du" i Rom 2:1ff och i 2:17ff står för samma identitet, får Nanos problem när han säger att "juden" i 2:17 inte var jude utan hedning. Är det rimligt att Paulus i ett brev till de hednakristna i Rom, som han troligen inte har träffat, benämnde sina mottagare som judar? För dem som håller sig till tesen, att det här var hedningar som tilltalades, används uttrycket "du kallar dig för jude" för att påvisa att det nödvändigtvis inte behövde vara tal om en jude; han bara "kallar sig" för jude.¹¹⁶ Trots detta är ändå frågan berättigad: Är det rimligt att Paulus här adresserade hedningar? Dunn menar att Rom 2 har ett tydligt judiskt innehåll med referenser till judiska skriftställen. I Salomos vishet 15:1-6 talar skribenten om judarnas säkerhet i förbundet som står i kontrast med hedningarnas synd. Denna kontrast anser Dunn att Paulus återanvänder i Rom 1:18-32 i förhållande till Rom 2:1ff. "Juden" i Rom 2 blir med skiftet till andra person singular en åskådare som står utanför och dömer hedningarnas synd som nämns i Rom 1:18-32. Även Guds opartiska sida som är tydlig i Rom 2:11 var en välkänd judisk lära där Gud konsekvent sågs som en modell för opartiskhet. Även, det sätt lagen tas upp på i Rom 2:12-16 visar på en judisk förförståelse.¹¹⁷ Detta tillsammans med den tilltalade "juden" tyder på att interlokutören i Rom2 var en jude.

5.2.2. Diatribens roll i Rom 2?

Det som Nanos nu möjligen skulle kunna ställa som motfråga till det här resonemanget är varför plötsligt en jude tilltalades när det är tydligt att brevet i huvudsak var riktat till hednakristna? Det finns olika sätt att se på diatriben, som den här typen av retorisk stil kallas. Vad är då en diatrib? Utmärkande för denna typ av retorik är en livlig familjär konversation med en interlokutör eller samtalspartner. Texten innehåller ofta överdrifter, ordspråk, retoriska frågor, paradoxer, slagkraftiga repliker, parodier, fiktiva tal, antiteser och parallellismer.¹¹⁸ Skiftet från att i slutet av Rom 1 ha tilltalat "dem" i tredje person plural till att nu i Rom 2 tilltala "du" i andra person singular behöver inte betyda att det är tal om en helt ny kategori av mottagare. Att tilltala ett "du" är vanligt inom diatriben. Byrskog förklarar att mottagaren och den som tilltalas i diatriben inte behöver vara samma person/er. Här är det snarare tal om en karaktär, en jude, som används för att Paulus vill förklara lagen mer ingående.¹¹⁹

¹¹⁴ Moo, 1996, s. 161-163; Dunn, 1988, s. 116;

¹¹⁵ Jewett, 2007, s.225.

¹¹⁶ Thorsteinsson, 2003, s. 245.

¹¹⁷ Dunn, 2005, s. 164-166; Ibid, 1988:1, s. 89.

¹¹⁸ Fitzmyer, 1993, s. 91.

¹¹⁹ Byrskog, 2006, s. 67. Se också Moo, 1996, s. 125 för liknande resonemang.

5.2.3. Rom 2 som ett fördömande i syfte att separera judekristna från judar?

I Watsons fall såg vi att det aktuella kapitlet fungerar som en fördömmelse av judendomen i stort, främst de judiska lärarna och ledarna. Det hade, enligt honom, två funktioner: För det första skulle det stärka de judekristna mottagarna, genom att Paulus visar sin lojalitet till dem i tvisten mellan den judekristna reformrörelsen och ledarna av den judiska gemenskapen. För det andra skulle det utmana mottagarna att inte döma de hednakristna, utan istället ta ett steg närmare dem.¹²⁰

Är det möjligt att dra texten så långt som Watson gör? Fungerar hans påstående, att det i Rom 2 var de judekristna som skulle stödjas? Om vi tänker att Rom 2 fungerar likt en diatrib som hade för avsikt att föra läsarna i någon inriktning och om diatriben inte nödvändigtvis tilltalar den tänkta mottagaren direkt. Vad är det då som säger att textavsnittet måste vända sig till en specifik mottagare? Med tanke på att Paulus i slutet av kapitlet (2:28-29) fortsätter tala om juden, men nu i positiva ordalag, verkar det mer handla om hur en sann jude är.¹²¹

5.3. Claudius edikt

För både Watson och Nanos spelar Claudius edikt en avgörande roll i deras argumentation. Med både inombibliska och utombibliska källor har ett antagande gjorts att en utvisning av judar skedde år 49 i Rom då Claudius var kejsare. De källor som teorin stöder sig på, och som vi tidigare har nämnt, är i huvudsak tre källor där Claudius nämns explicit. Låt oss se lite närmare på dessa texter.

Den första texten är Apg 18:2:

Där [i Korinth] träffade han [Paulus] en jude vid namn Aquila, som stammade från Pontos men som tillsammans med sin hustru Priscilla nyligen hade kommit från Italien, eftersom kejsar Claudius hade låtit utvisa alla judar från Rom.

Den andra texten är Suetonius notering från andra århundradet i *Claudius* 25.4:

Judarna, som ständigt och jämt gjorde uppror på anstiftan av Chrestus, fördrev han [Claudius] från Rom.¹²²

Detta är den svenska översättningen som liknar den översättning Nanos föredrar. Den klassiska engelska översättningen lyder enligt följande:

¹²⁰ Watson, 1986, s. 111-115.

¹²¹ Moo, 1996, s. 175.

¹²² Suetonius, 2001, s. 249.

Since the Jews constantly made disturbances at the instigation of Chrestus, he [Claudius] expelled them from Rome.¹²³

Den tredje texten är från tredje århundradet, en notering hos *Dio Cassius 60.6.6-7*:

As for the Jews, who had again increased so greatly that by reason of their multitude it would have been hard without raising a tumult to bar them from the city, he [Claudius] did not drive them out, but ordered them, while continuing their traditional mode of life, not to hold meetings.¹²⁴

I en text från det femte århundradet av Paulus Orosius finns dessutom angivet att den judiske historieskrivaren Josefus talar om en utvisning av judar under Claudius nionde år som kejsare. Däremot har inte någon sådan text återfunnits bland Josefus skrifter.¹²⁵

Watson använder, likt andra exegeter, Claudius edikt för att rekonstruera den kristna församlingen i Rom efter år 49, det vill säga några år innan Romarbrevet skrivs.¹²⁶ Han menar att Chrestus är en trolig felstavning av Kristus och att det därför är på grund av de judekristna i Rom som alla judar i staden utvisas. Det förklarar de judekristnas situation vid tiden för Romarbrevet, då Watson menar att de levde utanför den judiska gemenskapen på grund av deras skuld i utvisningen och att den reformrörelse de stod för inte välkomnades där. De lever också skilda från de hednakristna eftersom det fanns spänningar mellan dem som fortfarande följde lagen och de hednakristna som hade ett friare förhållningssätt till lagen.¹²⁷

Nanos, å sin sida anser att Claudius edikt är alltför osäkert för att använda till en rekonstruktion av läget i Rom. Detta på grund av att källorna är knapphändiga när det gäller datering, Chrestus identitet, samt vilka och hur många judar som egentligen utvisades. Han menar att exegeter har lagt alltför stor vikt vid utvisningen för att förklara spänningar mellan judekristna och hednakristna i Romarbrevet.¹²⁸

För att kunna säkerställa om Watson kan använda sig av Claudius edikt på det sätt han gör kan följande frågor ställas: Går Chrestus verkligen att identifiera som Kristus? När kan Claudius edikt ha ägt rum? Och vilka var det egentligen som utvisades?

¹²³ Suetonius, 1997, s. 51.

¹²⁴ Dio Cassius, and Cary, E., 1924, s. 383, 385.

¹²⁵ Tellbe, 2001, s. 152.

¹²⁶ Se bland annat Cranfield, 1975, s. 16; Fitzmyer, 1993, s. 31-32; Dunn, 1988, s. xlviii-xlix; Moo, 1996, s. 13; Longenecker, 2011, s. 49-50.

¹²⁷ Watson, 1986, s. 91-94.

¹²⁸ Nanos, 1996, s. 372-387.

5.3.1. Går *Chrestus* att identifiera som Kristus?

Watson säger att det mest troliga är att *Chrestus* avser Kristus. Detta grundar han på Tertullianus uttalande om att ordet för kristna ofta felstavades som *Chrestianus*. Anledningen till att det i Suetonius text låter som att Kristus hade varit i Rom och stått för upploppen, menar Watson är ett missförstånd av Suetonius. Troligen berodde missförståndet på att de kristna hävdade att Kristus levde. Prisca och Aquila i Apg-texten är också bevis för att det skulle vara de kristnas anspråk som var orsak till upploppen, anser Watson. Även om de var av judisk börd var de troligen kristna innan de träffade Paulus, eftersom Apg inte nämner något om deras omvändelse.¹²⁹

Kan Watson med detta som grund hävda att *Chrestus* står för Kristus? Nanos står för motsatsen. Argumentet att *Chrestus* skulle vara en felstavning av Kristus avvisar Nanos med att Suetonius i sina skrifter nämner de kristna med rätt stavning, *christiani* och inte *chrestiani*. Han visar också på att Tacitus, som var verksam tidigare än Suetonius, använde sig av rätt stavning. Dessutom, menar Nanos, var *Chrestus* ett vanligt grekisk-romerskt namn som kunde avse en person i Rom. Det faktum att *Chrestus* verkar vara en person som finns på plats i Rom gör det mer troligt att det här är tal om en person vid namn *Chrestus* och som hade del i upploppen. Nanos anser detta eftersom Suetonius uttryckligen inte ser någon koppling mellan de kristna, som också nämns i hans skrifter, och *Chrestus*. När det gäller Prisca och Aquila hävdar Nanos att det inte finns belägg för att de skulle vara kristna när de mötte Paulus i Apg-texten.¹³⁰ Tellbe poängterar, att även om de skulle ha varit kristna vid det tillfället, nämns inte att kristna skulle vara inblandade i utvisningen.¹³¹

5.3.2. När utvisades judarna från Rom?

Nästa fråga till Watson blir vilken datering de olika källorna gör av den aktuella utvisningen. Går det att säkerställa att det är tal om samma tillfälle? Watson stöder sin teori på texten i Apg och Orosius datering som har nämnts ovan. Lukas text i Apg, hävdar Watson, indikerar att utvisningen skulle ha ägt rum två år före Gallio blev ståthållare i Achaia, enligt Apg 18:11-12. Suetonius text ger ingen datering av händelsen. Den händelse som tas upp i Dio Cassius källa dateras till år 41 e.Kr. Där står det uttryckligen att Claudius inte utvisade judarna, utan förbjöd dem att hålla möten. Dios skrift, anser Watson, kan användas som argument för att det var första steget i Claudius skärpning av sitt förhållningssätt till judarna och att det år 49 ledde till utvisning.¹³²

Nanos ordar inte nämnvärt om dateringen, förutom det faktum att Dio Cassius text verkar referera till en annan händelse på grund av dess datering och skillnad i betydelse jämfört med Lukas och Suetonius. Det som dock förbryllar Nanos är, att om Claudius edikt ägde rum på det sätt som har tolkats av exegeter som lägger stor vikt vid händelsen, borde fler samtida källor finnas. Utvisningen

¹²⁹ Watson, 1986, s. 91.

¹³⁰ Nanos, 1996, s. 376-379.

¹³¹ Tellbe, 2001, s. 155.

¹³² Watson, 1986, s. 92.

skulle storleksmässigt ha inneburit att mellan 20 000 till 50 000 judar fick lämna sina hem i Rom. Detta, menar Nanos, skulle varit en stor händelse i stil med det historiker såsom Josefus och Tacitus tar upp i sina skrifter rörande judar.¹³³

Att Claudius utfärdat ett edikt mot judarna är troligt utifrån de källor vi har och rimligtvis ligger det något i Watsons slutsats att Dios beskrivning är en händelse skild från utvisningen, vilket kan ge stöd för en process av flera händelser.

5.3.3. Vilka utvisades?

Som tidigare nämnts är det anmärkningsvärt att inte fler historiker nämner Claudius edikt om nu antalet judar uppsteg till alla judar som då vistades i Rom. Förutom frågan om vad som menades med "alla judar" i Rom behöver därmed en bredare fråga ställas. Vilka var det som utvisades? Watson hävdar att det var de judekristna som var orsaken till att "alla judar" utvisades, eftersom de förkunnade Kristus och på så sätt skapade upplopp. Därmed antas att det främst var judekristna som utvisades och att "alla judar" drogs med eftersom myndigheterna inte skilde på de olika grupperingarna i synagogan.¹³⁴

Nanos anser, å sin sida, att "alla judar", som Lukas refererar till, kan ha betytt en viss grupp av judar. Uttrycket *πάντας τοὺς Ἰουδαίους*, där *πάντας* inte behöver betyda "alla", kan översättas både bestämt och obestämt, alltså, antingen som "judar" dvs. "vissa judar", eller som "judarna", dvs. "alla judarna". En sådan översättning av Apg. 18:2 stödjer också Nanos översättningar av Suetonius text: "the Jews constantly making disturbance". De judar som åsyftas är den grupp judar som stod för upploppen. Lagerström gör en liknande översättning: "judarna, som ständigt och jämt gjorde uppror på anstiftan av Chrestus, fördrev han från Rom".¹³⁵

Nanos är också kritisk till att utvisningen inkluderade kristna. Om Lukas hade vetskap om utvisningen av judar från Rom och om de kristna hade varit upphov till utvisningen borde detta ha framkommit i Apostlagärningarna. Nanos menar att den spänning som skulle finnas mellan judar och judekristna speciellt borde framgått av Lukas text.¹³⁶

Utifrån det faktum att en utvisning av alla judar från Rom vid den här tiden skulle innebära en stor händelse som rimligtvis hade förtjänat uppmärksamhet bland historikerna, är det troligt att utvisningen avsåg en grupp judar, möjligen de som stod för upploppet. Suetonius kommentar och Lukas perifera notering om händelsen innehåller därför allt för många osäkerheter för att, på ett tillförlitligt sätt, kunna rekonstruera situationen bland de kristna i Rom.¹³⁷

¹³³ Nanos, 1996, s. 381, p. 31.

¹³⁴ Watson, 1986, s. 92-93.

¹³⁵ Nanos, 1996, s. 376; Lagerström, 2001, s. 249.

¹³⁶ Nanos, 1996, s. 376-377.

¹³⁷ Tellbe, 2001, s. 154, 156.

För Watson betyder Claudius edikt att de judekristna efter Claudius död, då de började återvända till Rom, utgjorde en minoritet bland de kristna¹³⁸. För Nanos ser bilden annorlunda ut. Han menar att den judiska påverkan på de hednakristna var stark eftersom de utgjorde en del av synagogan och den judiska gemenskapen. Troligen hade antalet hednakristna ökat och de bildade en subgrupp i synagogan, vilket blev orsaken till att de ville bryta sig ut ur synagogan. Det är i detta skede som Nanos menar att Paulus skriver Romarbrevet för att bromsa en sådan utveckling och få de hednakristna att förstå sin underordnade plats i synagogan.¹³⁹

5.3.4. Myndigheternas hot och Rom 13:1-7

Från utombibliska källor från Rom kan konstateras att vid den här tiden och tidigare var judarna, trots de privilegier de hade, mer eller mindre utsatta för förföljelser av de romerska myndigheterna.¹⁴⁰ Även om Claudius edikt inte hade den betydelse som Watson hävdar, är det tydligt att judarna levde under svåra förhållanden och att även de judekristna drabbades. Det, i sin tur, skulle tala för en minoritet av judekristna bland de kristna i Rom, medan de hednakristna utgjorde en majoritet. Hotet från myndigheterna torde rimligtvis ändå vara lika stort för både judar och kristna, eftersom båda grupperna utmärkte sig genom att inte ta del av kulturen till Rom och kejsarna.

Rom 13:1-7 talar om just myndigheterna. Tellbe hävdar att texten kan vara tecken på att Paulus var väl medveten om de hot som fanns mot judarna i Rom (t.ex. Claudius edikt eller skattepolitiken).¹⁴¹ Eftersom de kristna på många sätt kunde förknippas med judarna från myndighetshåll, tecknar Paulus här en uppmaning om att inte dra uppmärksamheten till sig genom att exempelvis avstå från att betala skatt.

5.3.5. Rom 13:1-7 och synagogan som överhet

Nanos framhåller en helt annan tolkning av Rom 13:1-7. Han hävdar att överheten som det talas om i själva verket är att beteckna som synagogan och dess ledare. Avsnittet är en varning till de hednakristna och en uppmaning att återigen underordna sig synagogan. Vad är det då som leder Nanos till denna tolkning? Nanos tolkar Romarbrevet med utgångspunkt från att de kristna var en del av synagogan och att Paulus fortfarande levde som jude och därmed rörde sig inom det judiska i brevet.¹⁴² Han anser därmed att "överheten" är en bild för synagogan och dess ledare. Det innebär att om någon motsätter sig denna "överhet", sätter de sig också upp mot Gud själv, som har gett "överheten" dess auktoritet. "Svärdet" som omnämns i v. 4 (μάχαιραν), menar Nanos står för den auktoritet som synagogan utövade på sina medlemmar. Det var bland annat med denna auktoritet,

¹³⁸ Watson, 1986, s. 91-94.

¹³⁹ Nanos, 1996, s. 384-387.

¹⁴⁰ Tellbe, 2001, s. 59-60.

¹⁴¹ Tellbe, 2001, s. 177-179. Se också Esler, 2003, s. 332.

¹⁴² Nanos, 1996, s. 289.

anser Nanos, Paulus förföljde kristna innan sin Jesusupplevelse. Skatten (*φόρους*) som omnämns i v. 6, hävdar Nanos, avser den tempelskatt som judarna betalade till Jerusalem. *τελεῖτε*, som följer direkt på *φόρους*, anser han referera till det beteende som krävdes inom synagogan för att räknas som rättfärdig. Båda orden handlar om uppoffring på olika plan. För Nanos blir texten därmed ett starkt bevis för Paulus syfte att få de hednakristna att åter underordna sig ledarna i synagogan.¹⁴³

Esler menar att "svärdet" skulle vara en alltför sträng bild av synagogans auktoritet. Han hävdar istället att "svärdet" ska uppfattas literaliskt i den mening att de romerska myndigheterna använde det vid avrättning av upproriska romerska medborgare. Därmed ska "svärdet" uppfattas som den makt de romerska myndigheterna stod för. Esler fortsätter med att ifrågasätta Nanos syn på skatten i v. 6. Båda orden *φόρους τελεῖτε* var benämningar på två olika romerska beskattningar. Den första *φόρους* betecknade en provinsiell skatt som krävdes av de icke-romerska medborgare, men som bodde i imperiet. *τελεῖτε* avsåg beskattningen på allt som såldes och påverkade alla som bodde i Rom. Tillsammans med myndighetens "svärd" var båda dessa skatter sådant som mottagarna av brevet var bekanta med, enligt Esler. Därför anser han inte att "överheten" i Rom 13 kan häröra till synagogan och dess ledare.¹⁴⁴ Dunn beskriver Rom 13:1-7 på liknande sätt: "Paul's recognition of the need to function within the realities of this age is underlined by his heavy use of the language and categories of Hellenistic administration".¹⁴⁵

5.4. Svaga och starka i Romarbrevet 14:1-15:13

Tolkningen av Rom 14:1-15:13 är för både Watson och Nanos viktig för deras förståelse av sammanhanget för de kristna i Rom, men också avgörande för de slutsatser de drar angående brevets syfte.

5.4.1. Vilka är de svaga?

Watson anser att textavsnittet visar på att de kristna i Rom är uppdelade i två församlingar där de "starka" identifieras som hednakristna i den paulinska gemenskapen och de "svaga" som den judekristna gemenskapen. Watson grundar sin teori på den mattradition som de "svaga" verkar följa och kopplar samman denna med den judiska seden som efterföljdes av Ester och Daniel (GT) när de levde i exil. Här blir Claudius edikt en viktig del i argumentationen. Watson hävdar att det efter utvisningen rådde en så stark spänning mellan judar och judekristna att de sistnämnda inte kunde fortsätta leva inom den judiska gemenskapen. Därmed blev de förpassade till en restriktiv diet för att undvika överträdelse av matlagarna. Rom 14:1-15:13 är för Watson, i förlängningen, bevis på det syfte som han menar Romarbrevet har, nämligen att få de judekristna, som här identifieras som

¹⁴³ Nanos, 1996, s. 310-316.

¹⁴⁴ Esler, 2003, s. 331-333.

¹⁴⁵ Dunn, 1988, s. 759.

”svaga i tron”, att dra sig närmare de ”starka” hednakristna och bilda en församling tillsammans med dem, trots olikheter i synen på lagen.¹⁴⁶

Nanos identifierar de ”starka” som kristna. Här inkluderar han både hedna- och judekristna. Anledningen till att alla kristna går in under begreppet, hävdar Nanos, beror på att Paulus själv ser sig som en av de ”starka”. Nanos anser också att det finns stöd för att de ”svaga” är icke-kristna judar. Detta grundar han på att de svaga i texten verkar döma de ”starka” i enlighet med de krav som fanns på hedningar som ville bli en del av synagogan. Den ”dom” som de ”svaga” dömer med i Rom 14:3 och som nämns allmänt genom kapitlet, anser Nanos, tyder på en judisk respons på det levnadssätt som inte höll måttet i en judisk kontext. För Nanos berodde judarnas svaghet i tron på att de, på grund av de hednakristnas respektlöshet mot lagen, inte kunde tro att Kristus är den Messias som skulle frälsa hedningarna och göra dem till ett med Guds folk. Det är den svagheten som de ”starka” såg och som skulle undanröjas genom att de ”starka” underordnade sig de krav som fanns för de hedningar som ville vara en del av synagogan. Ytterligare ett stöd för de svagas identitet är att Paulus upprepade gånger tilltalar de svaga som sina bröder.¹⁴⁷

Nanos identifiering av de ”svaga” utgör också grund för hans slutsats att Paulus budskap innehåller två parallella förbund. Både judarnas och de kristnas inställning till lagen är godtagna av Gud, enligt Nanos läsning av Rom 14:1ff. Den svaga tron är för Nanos judarnas oförmåga att se hedningarnas del i löftet genom tron på Kristus och påverkar inte deras delaktighet i förbundet, som är oförändrad även efter Jesushändelsen.¹⁴⁸

Har Nanos någon grund för sin slutsats att de svaga ska likställas med icke-kristna judar, som i sin tur kan ge stöd för tanken två parallella förbund? Hur går en sådan läsning ihop med övrigt i brevet?

Paulus talar i Rom 15:7 om att ”godta... varandra, så som Kristus har godtagit er”. Watson menar att detta talar för att både svaga och starka är att beteckna som kristna.¹⁴⁹ Paulus skriver på ett inkluderande sätt i Rom 14:6ff där alla, både starka och svaga, utför handlingar för Herren. Denne ”Herre” är i NT att likställa med Kristus. I vv. 8-9 står det: ”om vi lever, lever vi för Herren, och om vi dör, dör vi för Herren. Ty Kristus dog och fick liv igen för att härska över både döda och levande.” Om denna text anspelar på både starka och svaga är det mer rimligt att alla de som omtalas i det aktuella stycket är kristna, jude- och hednakristna. Tellbe hävdar att hela avsnittet i Rom 14:1-15:13 är att beteckna som kristologisk i grunden, eftersom allt verkar ske för Herrens skull.¹⁵⁰ Det är heller inte troligt att Paulus i den här delen av brevet skulle försvara judarnas sätt att fortsätta leva efter lagen och tydligt judiska seder, såsom omskärelse, när han i andra delar fördömer detta, se t.ex. Rom

¹⁴⁶ Watson, 1986, s.94-98

¹⁴⁷ Nanos, 1996, s. 85-165.

¹⁴⁸ Nanos, 1996, s. 115-119.

¹⁴⁹ Watson, 1986, s.96.

¹⁵⁰ Tellbe, 2001, s. 166.

2:25ff. Därmed inte sagt att de judekristna inte kunde leva efter renhetslagarna, men de skulle inte grunda sin rättfärdighet på lagen. I Rom 3:9b skriver Paulus att han "förut anklagat både judar och greker för att stå under syndens välde". I 3:21ff säger han: "Men nu har Gud uppenbarat en rättfärdighet som inte beror av lagen men som lagen och profeterna har vittnat om – en rättfärdighet från Gud genom tron på Jesus Kristus, för alla dem som tror. Här görs ingen åtskillnad. Alla har syndat och gått miste om härligheten från Gud...". Här är det mer rimligt att Paulus talar om en övergång från ett gammalt till ett nytt förbund där det nya förbundet grundar sig på tron på Jesus Kristus och att det inte görs någon skillnad på kristna och judar i det avseendet.¹⁵¹

5.4.2. Representerar de "svaga" och "starka" två skilda församlingar?

Hur är det då med den tydliga bild av två olika grupperingar av kristna som Watson målar upp? Hur kan Watson hävda att de kristna i Rom bestod av två åtskilda församlingar? Som vi ser grundar Watson denna teori till största del på Claudius edikt som jag just har diskuterat. Med tanke på osäkerheten när det gäller utvisningens omfång och orsak kan det vara svårt att hävda en tvådelad kristen gemenskap med utvisningen som grundval. Trots detta visar Rom 14:1-15:13 att det ändå finns ett problem med grupperingar av "starka" och "svaga", vilka identifieras som judekristna och hednakristna.

I Paulus hälsningar i Rom 16 nämns ett antal "husförsamlingar" som tycks samlas i hemmen. Moo talar här om åtminstone tre husförsamlingar möjligen fem.¹⁵² Tellbe är mer säker att alla fem verkar vara hem där olika grupper samlas. Det handlar om Prisca och Aquila och Paulus uppmaning att också hälsa "församlingen som möts i deras hus" (16:3-5). I 16:14 står det om "Asynkritos, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas och bröderna kring dem". I nästa vers talas det om "Filologos och Julia, Nereus och hans syster, Olympas och alla de andra heliga hos dem" (16:15). Ytterligare två finns i 16:10-11, nämligen "alla hos Aristoboulos" och "alla dem hos Narkissos som tillhör Herren". Vi får i texten ingen information om hur grupperna är sammansatta: Om det här handlar om grupper med både jude- och hednakristna eller om judekristna och hednakristna tillhörde skilda grupper. Med detta som bakgrund verkar Watsons antagande om två olika församlingar lite väl kategoriskt. Vi skulle kunna anta, med utgångspunkt från texten om "svaga" och "starka", att dessa grupper, sinsemellan eller inbördes, befann sig i en viss spänning till varandra.¹⁵³

5.4.3. Vilka mottagare och med vilket syfte tilltalar Paulus i Rom 14:1-15:13?

Rom 14:1 inleds med orden "den som är svag i tron ska ni godta utan att sätta er till doms över olika uppfattningar". Om vi ser till Watsons sätt att se det kan det tyckas troligt att Paulus här vänder sig

¹⁵¹ Tellbe, 2001, s. 166; Moo, 1996, s.200-201, 226; Fitzmyer, 1993, s. 330-331; Dunn, 1988, s. 156-157, 178. Se även Rom 10:12-13 för liknande betydelse.

¹⁵² Moo, 1996, s. 917.

¹⁵³ Tellbe, 2001, s. 162-164.

främst till hednakristna, som identifieras som de starka. Däremot strider det mot Watsons övergripande syn på mottagare i brevet, som han anser är judekristna. Watson ger också uttryck för att Paulus i den aktuella texten hade för avsikt att sammanföra hedna- och judekristna på ett sätt där de ödmjukt godtog varandra. De starka skulle godta de svagas sätt att leva, men bara som en primär åtgärd. Watson hävdar att de svaga alltmer skulle bli lika de starka med tanke på att församlingen i Rom behövde enas och ta ytterligare avsteg från synagogan.¹⁵⁴

Frågan är: Är det rimligt att Paulus i texten menar att de hednakristna ska godta de judekristnas sätt att leva men att sedan ändå verka för att de på sikt ska bli lika dem själva? Mer troligt är att Paulus vill lägga fokus på något annat än maten, men att var och en är fri att förhålla sig till maten på det sätt den själv vill. Det som dock är viktigt och som indirekt har med maten att göra är att de "starka" genom att provocerande äta all slags mat kan få de "svaga" på fall och det är mer rimligt att det är detta Paulus vänder sig emot. De "starka" ska godta de "svaga", vilket enligt Moo, tyder på att de svaga var en minoritet. De "svaga", judekristna, trodde att de fortfarande var tvungna att hålla rituella judiska lagar och som minoritet dömer de ut de "starka" som inte håller dem (14:3). De "starka", som i huvudsak bestod av hednakristna, var alltså i majoritet och verkar ha trott att kravet på att hålla dessa lagar hade upphävts i och med Kristus. De "svaga", mestadels judekristna, var däremot i minoritet och verkar ha följt lagarna mer strängt än om de hade levt i ett judiskt sammanhang. Troligen var de avskilda från den större judiska gemenskapen för att de tagit emot Kristus eller också var de extra noga med matvanorna när de levde nära hedningar, som inte följde kosher-traditionen. Trots olikheterna mellan "svaga" och "starka", som vi kan utläsa av texten, verkar Paulus inte fokusera på det som är rätt eller fel hos vare sig de starka eller svaga. Det som verkar vara av vikt för honom är att svaga och starka ska "sträva efter det som gagnar friden och bygger upp gemenskapen" (14:19) och i detta har de starka ett större ansvar. Likt Kristus ska de tänka mer på andra än sig själva och verka för de andras goda.¹⁵⁵

Möjligen skulle Paulus kunna ha haft en önskan om att de "svaga" skulle bli mer "starka" men det är inget som framkommer i texten mer än att han själv verkar räkna sig till de "starka". Det som är viktigt att lyfta fram i Moos resonemang är, till skillnad från Watsons, att Paulus här verkar vända sig främst till de "starka", hednakristna och att huvudsyftet var att skapa frid och ömsesidig respekt mellan "starka" och "svaga". Därmed skulle ett antagande om Paulus mer långtgående syfte som Watson hävda vara alltför mycket spekulation.

¹⁵⁴ Watson, 1986, s.94-98

¹⁵⁵ Moo, 1996, s. 831-832. S även Dunn, 1988, s. lvii.

5.5. Romarbrevets syfte

De texter, inombibliska och utombibliska, som hittills har nämnts, är grundstommen för både Watson och Nanos när de vill identifiera mottagare och syfte i Romarbrevet. Nedanstående diskussion kan därför ses som en sammanfattning och slutsats av det vi hittills har sett i jämförelsen av de två exegeterna.

De svaga och starka i Rom 14:1-15:13, som jag diskuterat ovan, ses som ett av de viktigaste textavsnitten för förståelsen av hur församlingen i Rom såg ut etniskt och socialt vid tiden då Romarbrevet skrevs. I Rom 2 verkar Paulus gå hårt ut i fördömelse av den tilltalade, vilket också är tecken på att texten är viktig för att förstå det syfte som Paulus hade när han skrev. Med utgångspunkt från att Paulus skriver brevet för att påverka situationen i Rom, är mottagarnas identitet i sig av vikt för att förstå vad Paulus ville uppnå med just dessa mottagare. Kan vi med hjälp av Watson och Nanos syn på syftet få en klarare bild av vad Paulus ville uppnå med sitt brev? Har de rätt i sina antaganden och håller deras respektive argument angående Paulus syfte?

Som jag nämnde i inledningen av diskussionsdelen, är Watson och Nanos överens om att Romarbrevet uppmanar till enhet på ett eller annat sätt, så att mottagarna tillsammans kan prisa Gud med en mun. Vad är det då som skiljer Watson och Nanos åt?

I grova drag anser Watson att Paulus syfte med brevet var att få de judekristna, som han menar var de primära mottagarna av brevet, att inse att de behövde godta de hednakristnas väg till frälsning genom tron på Jesus Kristus, trots att det innebar att de hednakristna inte följde alla lagar. Välkommandet av de hednakristna var första steget till att alla kristna i Rom skulle bilda en enad församling som "med en mun prisar vår Herre Jesu Kristi Gud och Fader" (Rom 15:6) (fig. 1). Watson säger också att Paulus hade ett mer indirekt syfte med brevet. Innan församlingen blev enad var det svårt för Paulus att använda Rom och församlingen där som plattform för den missionsresa till Spanien som han planerade.

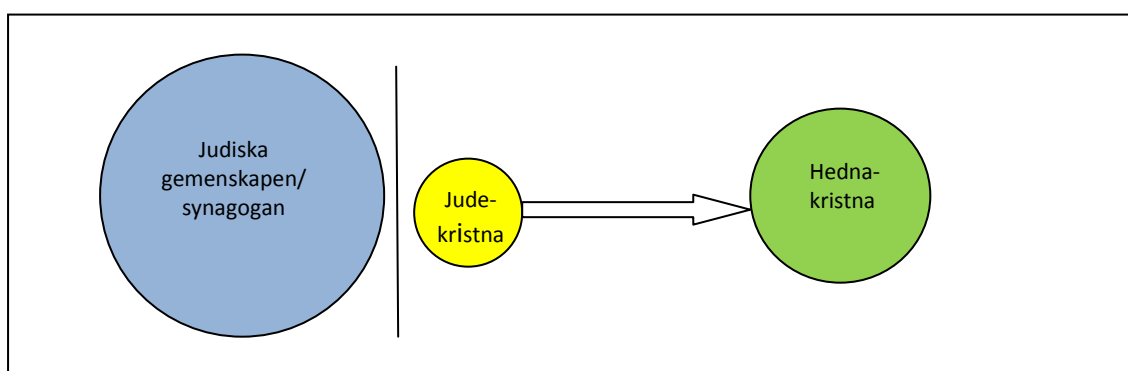

Fig. 1. Watsons syftesbeskrivning av Romarbrevet. De judekristna ska helt bryta med den judiska gemenskapen och tillsammans med de hednakristna bilda en enad gemenskap.

Watson stöder sin teori på sin sociologiska modell där han ser de judekristna som en reformrörelse inom synagogan men som på grund av utvisningarna under Claudius levde utanför sin

moderreligion och på så sätt behövde ta nästa steg mot en sekt för att på sikt överleva. Watson hävdar att Romarbrevet fungerar som det andra steget i modellen. Paulus ger därför den ideologi som ska legitimera de judekristnas skilsmässa med den judiska gemenskapen. Legitimeringen byggs upp av tre olika byggstenar: fördömelse av judendomen och dess ledare (speciellt Rom 2), antiteser, där sekten står för tro och moderreligionen för lag (Rom 3), samt omtolkningar. Paulus omtolkning av de betydelsebärande traditionerna och personligheterna, som var viktiga inom judendomen (se t.ex. texten om Abraham i Rom 4), syftade till att göra dem till den hednakristna gemenskapens egna och på så sätt få ensamrätt över dem.

Nanos, å sin sida, hävdar att Paulus ville få de hednakristna, som anses vara de tänkta mottagarna, att förstå att de behövde underordna sig den judiska gemenskapen och synagogans ledare och fortsätta vara en del av den (fig. 2). Underordnandet bestod i att förstå Israels privilegierade position som Guds folk i historien och att hedningarna behövde följa lagarna, som ingick i kraven som fanns på de hedningar som ville dela synagoggemenskapen. Däremot skulle de inte luras att tro att de behövde gå in helt under lagen genom att följa de identitetsmarkörer som utmärkte det judiska förbundet. Nanos hävdar att de hednakristna var välkomna på grund av tron på Jesus Kristus, medan judarna levde enligt det förbund Gud slöt med Mose.

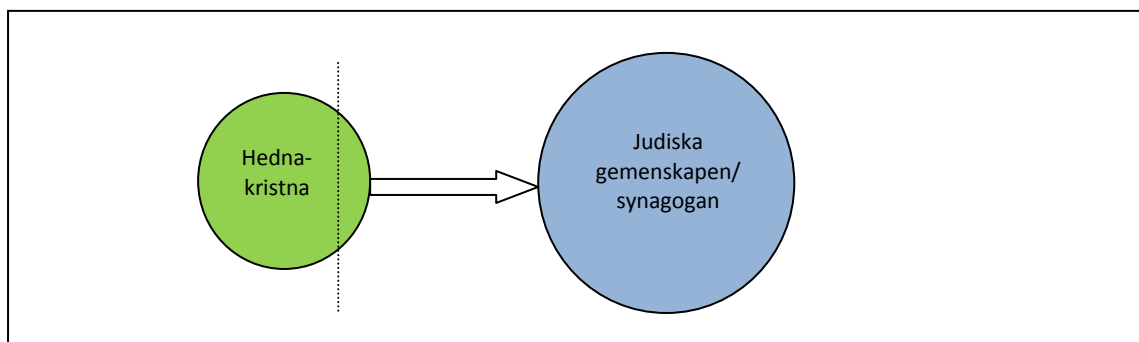

Fig. 2. Nanos syftesbeskrivning av Romarbrevet. De hednakristna som mer och mer har dragit sig bort från synagogan och den judiska gemenskapen uppmanas att återigen underordna sig den.

Nanos bygger sin argumentation av syftet med Romarbrevet på att de hednakristna verkar tillrättavisas genom brevet. Även Rom 2, som vi har sett, tolkas som riktat mot hednakristna och ett försök att få dem att förstå vikten av att leva enligt *halakhah*. Rom 12:1ff och 14:1-15:13, som båda riktas mot de starka, är också textställen som Nanos anser var en tillrättavisning och en övning i ödmjukhet gentemot den judiska gemenskapen. Det som enligt Nanos var problemet för Paulus var att de som benämndes "starka" hade börjat utmana den "lära" som de dittills hade lytt. Detta med hänvisning till 6:12-23, 14:13-15:3, 15-16, 16:17-20, där det talas om att återgå till den lära som de hade blivit insatta i och inte luras bort från den samt att ha en ödmjuk inställning till de "svaga".

Det är också i den andan som Nanos tolkar Rom 13 där han menar att "överheten" var en bild för synagogan och dess ledare. För Nanos blir texten därmed ett starkt bevis för Paulus syfte att få de hednakristna att åter underordna sig ledarna i synagogan.

För Nanos blir också syftet med brevet att skapa eller upprätthålla en slags tvåförbundslära där judarna hade sin frälsning genom förbundet från Sinai och hedningarna fann frälsning genom tron på Messias, Jesus Kristus.

Både Watson och Nanos ser på Romarbrevet syfte utifrån ett sociologiskt perspektiv. Watson använder sig dels av en historisk-kritisk analys, men också av en specifik sociologisk modell medan Nanos i grunden använder sig av en historisk-kritisk analys, men med ett intresse för sociala situationen som indikeras i texten. Watson anser att en rätt användning av sociologiska modeller kan vara till hjälp i tolkningen av de historiska bevisen, men att de, i sig själva, inte kan återge det historiska skeendet. Tellbe hävdar att det dock finns en risk att tolkning med sociologiska metoder och modeller kan resultera i anakronismer och reduktionism.¹⁵⁶ Jag anser att det i Watsons användande av en nutida sociologisk modell som beskriver en reformrörelses väg till sekt, finns en risk för anakronismer. Även om vi kan bevisa att en sådan modell kan stämma överens med en situation i dagsläget kan det vara svårt att avgöra om den skulle ha fungerat på samma sätt i Rom vid tiden för Romarbrevet. Det finns här en överhängande risk att Watson använder sin sociologiska modell för att styrka sitt syfte. Reduktionismen kan sedan vara en risk för både Watson och Nanos, i det att de fokuserar alltför mycket på modeller eller den sociala situationen i första hand. Det kan göra att andra viktiga aspekter i texten, vilka kan påverka syftet, inte lyfts fram på det sätt det borde. Alltså finns uppenbara risker med att tolka utifrån ett sociologiskt perspektiv, som man behöver vara medveten om. Därmed vill jag inte döma ut det sociologiska perspektivet inom bibelforskningen. Det finns också positiva bidrag. Tellbe anser att det historiska och det sociologiska studiet kan komplettera varandra. Det historiska studiet är till sin natur oftast diakront och deskriptivt, medan det sociologiska studiet snarare är synkroniskt och komparativt. Både risker och möjligheter ryms i anblicken av dessa beskrivningar. Det som den sociologiska inriktningen kan bidra med, i en avvägd användning, är en fördjupning i det historiska studiet.¹⁵⁷

5.5.1. Är Watsons och Nanos syftesbeskrivningar av Romarbrevet rimliga?

Är det då rimligt att Paulus, som Watson menar, vill få de judekristna att skiljas från den judiska gemenskapen, acceptera den hednakristna gemenskapen och bli en del av den? Och verkar det troligt att Romarbrevets huvudsyfte är, som Nanos säger, att få de hednakristna att förstå sin plats i den judiska gemenskapen och därmed underordna sig synagogan och dess ledare.

¹⁵⁶ Tellbe, 2001, s. 9-10.

¹⁵⁷ Tellbe, 2001, s. 10-11.

Ovan har vi tittat närmare på och diskuterat olika områden som påverkar de båda forskarnas inställning till Romarbrevets syfte och där funnit att både Watson och Nanos har problem att hävda sina syftesbeskrivningar av Romarbrevet fullt ut. Det jag inte har gjort men vill göra nu är att zooma ut och titta på syftet för Romarbrevet hos andra exegeter för att där möjligen hitta stöd eller ytterligare kritik för Watson och Nanos tolkningar. I jämförelse med Nanos tror sig Watson se ett något bredare syfte eftersom han tror att Paulus vill använda den enade församlingen som plattform för sin mission på ett tydligare sätt än Nanos. Det är däremot viktigt att se att Watsons huvudtes om syftet är situationen i Rom och att det är detta Paulus försöker förändra. Nanos är ännu mer tydlig med att brevet måste ha kommit till för att ordna upp den situation som rådde i Rom. Han erkänner att Paulus engagemang utanför Rom kommer fram i brevet. Däremot anser han att situationen i Rom var huvudanledning till brevet var att tillrättavisa och ställa tillrätta.

Om nu Romarbrevet skulle vara ett rent försök att ställa tillrätta en situation i Rom, var Paulus då tvungen att skriva ett så långt och ingående brev för att nå sitt mål? I läsningen av de stora nutida kommentarerna har jag lagt märke till att de allra flesta är försiktiga med att göra en alltför specificerad tolkning av Romarbrevet, likt Watson och Nanos. Flera av dem kritiserar Watsons slutsats specifikt.¹⁵⁸ Moo ser ett bredare syfte med Romarbrevet. Han nekar inte till att det av Rom 14:1-15:13 att döma verkar finnas en situation i Rom som Paulus adresserar i brevet, men detta kan inte vara det enda syftet, menar han. Det som sammanfattar alla de syften som Moo menar att Paulus har är hans mission. Paulus har erfarenhet av situationen i Galatien och Korinth, han nämner om den kommande resan till Jerusalem, om sin mission till Spanien, där han vill att romarna ska vara en del och hans försök att ena romarna runt evangeliet för att kunna nå sitt mål. Moo lägger också till att Paulus verkar i sin undervisning strida mot två fronter: Han kritiserar judendomen för deras alltför stora fokus på förbundsstoltheten, medan han i samma brev hävdar att Israel är roten till kyrkan och fortfarande har en del av Gud plan. Det är ett avvägt evangelium där judar och greker är lika inför Gud. Moo varnar också för att nutidsexegeter har en tendens att "överhistorisera" Romarbrevet och inte ta Paulus teologiska reflektion på allvar.

Dunn, å sin sida, kritiserar Watson för hans tro att Paulus enda syfte skulle vara att verka för att separera den hednakristna kyrkan från den judiska gemenskapen och menar att det är en överdrift och att fokus för Paulus snarare är att ena. Han ser själv ett breddat tredelat syfte med Romarbrevet. Det har ett missionssyfte för att Paulus i Rom vill finna stöd för sin planerade resa till Spanien, ett apologetiskt syfte för att försvara Paulus evangelium och utradera eventuella missförstånd, och ett pastoralt syfte där brevet talade till den situation i Rom som Paulus kände till.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Moo, 1996, s. 19; Dunn, 1988:1, s. lvij; Esler, 2003, s. 132-133.

¹⁵⁹ Dunn, 1988:1, s. liv-lviii.

Cranfield ser Romarbrevet som en sammanfattning av Paulus teologi, men att det också här finns underliggande syften. I ramen för brevet (1:1-16 och 15:14ff.) informerar Paulus om sina planer att komma till Rom, att han tänker missionera i Spanien där han vill att de ska vara en del och ber till sist om deras förböner. Endast dessa syften, anser Cranfield, skulle vara alltför ringa för att ge upphov till det långa brev som Romarbrevet är. Han tycker sig se att Paulus, för vissa, bara är känd efter rykten och att Rom 3:5-8, 6:1 och 15 talar för att han skulle ha varit missförstådd. Detta gör att Cranfield drar slutsatsen att Paulus skriver för att introducera sig själv och göra rättvisa åt sin teologi efter 20 år som förkunnare. Cranfield lägger också märke till Paulus avvägning mellan judar och hedningar och ser det som ett tecken på att han ville vinna förtroende hos de mer skeptiska judekristna och skapa enhet mellan dem och de hednakristna i Rom, Rom som ju också var en viktig stad, som huvudstad i romarriket. Cranfield har därmed kanske den mest mångfasetterade bilden av Romarbrevets syfte.¹⁶⁰

Fitzmyer är i mångt och mycket lik Cranfield i sin flerfaldiga syftesförklaring, men betonar att texten om "svaga" och "starka" spelar en stor roll för vad som tas upp i brevet i stort. Upprepningen om förhållandet mellan judar och hedningar och att de nu var lika inför Gud är ett tydligt fokus i brevet. Han poängterar att brevet inte ska ses som abstrakt eller dogmatiskt, utan torde ha fungerat som undervisning till stöd och som en guide för hedna- och judekristna i deras försoningsprocess.¹⁶¹

Esler kritiserar Watson i huvudsak för hans sätt att verifiera de jude- och hednakristnas identitet olika. För honom verkar det som att Romarbrevet står för en teologi där Paulus skapar en överbryggande gemensam identitet för de båda grupperna utan att för den skull utplåna någon av de tidigare identiteterna. Esler för också fram ett annorlunda bidrag till Romarbrevets syfte. Att Paulus nämner sin resa till Jerusalem för hans förmedling av gåvan från dem i Achaia och Makedonien (Rom 15:25-27), tyder, för Esler, på att detta var en viktig del i anledningen till att brevet skrevs. Han menar att Paulus använde Rom som "skvallerkanal" till Jerusalem. Esler hävdar att skvallerkulturen i Rom vid den här tiden var utbredd och att det skulle tyda på att Paulus använde Rom för att sprida ett positivt rykte om honom som person och hans budskap. Detta, menar Esler, skulle förklara Paulus avvägda budskap i brevet.¹⁶²

Av den här samlingen exegeter att döma finns det anledning att ifrågasätta en så snäv tolkning av Romarbrevet som både Watson och Nanos gör gällande. Här kan anas en reduktionistisk tendens som resultat av de sociologiska modellerna. Dock anser jag att deras fokus på situationen i Rom är viktig för förståelsen av brevet. Likt Fitzmyer hävdar är det rimligt att det fokus som brevet verkar ha på judar och hedningar och relation dem emellan visar på att texten om "svaga" och "starka" i Rom

¹⁶⁰ Cranfield, 1979, s. 814-818.

¹⁶¹ Fitzmyer, 1993, s. 68-80.

¹⁶² Esler, 2003, s.128-129.

14:1-15:13 är viktig för förståelsen av brevet i stort. Där får Watson och Nanos medhåll. Deras bidrag belyser också att Romarbrevet är ett komplext brev som lockar till många olika tolkningar. Som jag ser det hade det möjligen ett specifikt syfte, men som vi inte, med den kunskap som finns i dagsläget, kan hävda bestämt. Det bygger jag först och främst på de svaga punkter hos Watson och Nanos, som har varit delämnar i mitt försök att testa om deras argument håller. Med den vetenskapen och med utzoomningens resultat ovan tycker jag det är rimligt att ha en mer vidgad bild av Romarbrevets syfte. Tanken på Romarbrevets längd och djup visar, för mig, på att Paulus här hade ett viktigt ärende. Även om texten om "svaga" och "starka" i Romarbrevet vittnar om en specifik situation i Rom kan liknande tendenser finnas i andra Paulusbrev. Relationen mellan judar och hedningar var spänd i den tidiga kyrkan, vilket kan peka på att Paulus även kan ha Jerusalem i åtanke när han skriver till romarna. Med tanke på den gedigna undervisning som utgör stora delar av brevet, är det rimligt Paulus också ville presentera och möjligen också försvara sin teologi. Därmed behöver inte hans teologi ses som friställd från den specifika situationen i Rom. Det sammanhang han skriver till kan utgöra ramen för på vilket sätt han presenterar sitt budskap.

6. Avslutning

Jag har i denna uppsats jämfört och analyserat rimligheten i Francis Watsons och Mark Nanos slutsatser kring Romarbrevets adressater och syfte. Nedan följer en sammanställning av mina slutsatser.

6.1. Slutsats

Som vi har sett finns det en tydlig koppling mellan Romarbrevets tänkta mottagare och brevets syfte. I analysen har tre andra distinkta områden spelat stor roll för Watson och Nanos i sina respektive tolkningar av mottagare och syfte. Dessa tre utgör på olika sätt argument och grund för de bådas ställningstagande. Det handlar om tolkningen av Rom 2, av Rom 14:1-15:13 samt av Claudius edikt. Låt oss nu till sist titta närmare på vad som är rimligt och mindre rimligt i Watsons och Nanos antagande om Romarbrevets adressater och syfte.

6.1.1. Mottagare

Nanos tolkar de tänkta mottagarna som hednakristna vilket är mest sannolikt, främst utifrån Rom 1:5-6, 13 och brevet i stort, där det mest tydliga tilltalet riktar sig till hednakristna. Både Nanos och Watson tycker sig se en mottagargrupp som inte är likställd med hela församlingen i Rom, utan utgör den del som Paulus vänder sig till. Watson har dock en annan åsikt när det gäller adressaterna. Han menar att mottagarna istället är judekristna, vilket de allra flesta exegeter numera motsätter sig på grund av de just nämnda textställena.

6.1.2. Rom 2

Watson tolkar Rom 2 som ett fördömande av judendomen och de judiska ledarna, som ska tjäna som en legitimering av de judekristnas skilsmässa från judendomen. Att det är tal om en jude är en rimlig tolkning eftersom den judiska kontexten i texten är tydlig, samt att den omtalade "juden" verkar stå som betraktare och domare av hedningarnas syndande i Rom 1:18-32. Att de skulle handla om en hedning, som Nanos anser, verkar mindre troligt med tanke på det nyss sagda.

6.1.3. Claudius edikt

Eftersom Watson bygger stora delar av sin syn på de kristnas situation i Rom på Claudius edikt spelar detta en avgörande roll för honom. Han menar att de judekristna år 49, tillsammans med "alla judar" blir utvisade från Rom på grund av upplopp, med anledning av förkunnelsen av Kristus. När så judarna kommer tillbaka bildar de judekristna en liten grupp i utkanten av synagogan, skilda från de hednakristna som finns i en separat gemenskap. Nanos däremot använder sig inte av utvisningen för sin bevisning, utan anser istället att osäkerheten kring de skrivna källornas tolkning gör att de inte kan användas för rekonstruktion av församlingssituationen i Rom. Det är främst omfattningen på utvisningen och vilka det var som utvisades som är osäker. Med anledning av detta anser jag att Watsons sätt att använda Claudius edikt inte håller. Det är utifrån samtida källor rimligt att judarna var utsatta för förföljelser och att de kristna drogs med i det hotet. Här anser jag att det troligen är därför Paulus skriver Rom 13 som uppmanar till lydnad gentemot den romerska makten för att undvika negativ uppmärksamhet och förföljelse. Nanos tolkar "överheten" som de judiska ledarna som de hednakristna ska underordna sig. Nanos tolkning av textstället är inte trolig på grund av de typiskt romerska begrepp som används.

6.1.4. Rom 14:1-15:13

Både Nanos och Watson använder Rom 14:1-15:13 i tolkningen av Romarbrevets syfte. Nanos tolkar de "svaga" som omnämns som icke-kristna judar, eftersom de verkar följa strikta judiska lagar. Detta är mindre troligt eftersom det i texten framkommer att både "svaga" och "starka" verkar vara kristna. Watson har av den anledningen identifierat de "svaga" som judekristna, vilket verkar mer rimligt. När det gäller synen på de "starka" tolkar Watson dem som hednakristna och Paulusanhängare, vilket också är troligt med tanken på att brevet i stort verkar tala om denna uppdelning. För Nanos del blir de "starka" både jude- och hednakristna, alla kristna. För Nanos del fortsätter denna tolkning in i den syn han har på Guds frälsningshistoria och förhållandet mellan kristna och judar i Romarbrevet. Han står för en tvåförbundslära där det i och med Jesushändelsen blir möjligt för hedningar att bli frälsta och tillbe den ende Guden, förutsatt att de underordnar sig synagogan som är förutsättningen för frälsningen. För judarna fortsätter dock det gamla förbundet att gälla. De har förbundet och lagen som deras frälsning och rättfärdighet vilar på detta. Nanos teori

håller inte, enligt min mening, eftersom det i texten framgår att både "starka" och "svaga" är Kristustroende och att det är så de ska förhålla sig till varandra.

Watson å sin sida, hävdar att texten talar om två distinkta församlingar där de svaga (judekristna) utgör en mindre gemenskap vid återvändandet till Rom efter Claudius edikt och de "starka" (hednakristna) utgör den större församlingen. Med tanke på de husförsamlingar som omnämns i Rom 16 (minst 3-5 st) är det svårt för Watson att hävda en så tydlig indelning. Vi vet heller inte säkert, utifrån texterna, att hednakristna och judekristna var åtskilda i de olika husförsamlingarna. Watson får också problem med vem som tilltalas. Det är här mest rimligt att det är hednakristna mottagare och att det är de som ska anpassa sig efter de "svaga".

6.1.5. Romarbrevets syfte

Både Watson och Nanos fokuserar på att försöka rekonstruera de kristnas situation i Rom vid tiden när Romarbrevet skrevs. De är tydliga med att brevet är situationsbetingat, att Paulus hade fått information om situationen på något sätt och att det låg till grund för brevet. Detta är troligt dels för att han fokuserar på relationen mellan judar och hedningar och att situationen verkar beskrivas extra ingående i texten om "svaga" och "starka", dels för att han i detta använder en retorik som syftar till att få sina mottagare med sig. Det starka fokus som de båda lägger vid den sociala situationen kan till viss del ha bidragit till att andra syften som kan utläsas i brevet får stå tillbaka, vilket vi skulle kunna kalla en reduktionistisk tendens, till följd av de sociologiska modeller som används.

Watson anser att Romarbrevets syfte är att de judekristna (de "svaga") ska skiljas från den judiska gemenskapen som de lever nära för att försonas med de hednakristna (de "starka") och tillsammans utgöra en församling i Rom. Å ena sidan verkar Watsons försoningstanke mellan judekristna och hednakristna rimlig. Det är ett tydligt fokus hos Paulus. Däremot är Watsons teori om att de judekristna ska skiljas från synagogan mer tveksam. Dels för att temat i Romarbrevet, övervägande, handlar om enhet snarare än separation, dels för att de judekristnas separation från den judiska gemenskapen och det nya sammanhang de var på väg till borde inneburit att deras identitet på något sätt blev förändrad. I texten om de "svaga" och de "starka" verkar Paulus tala om att välkomna varandra utan att sätta sig till doms, vilket troligen innebar att jude- och hednakristna skulle enas kring en ny gemensam identitet utan att de gamla raderades ut.

För Nanos var alltså Romarbrevets syfte att de hednakristna skulle förstå sin plats i den judiska gemenskapen och underordna sig dess ledare, med de krav det för med sig. Detta för att judar och kristna tillsammans skulle tillbe den ende Guden. Nanos bygger sin tes på att "juden" i Rom 2 ska ses som hedning, att "överheten" i Rom 13 avser de judiska ledarna, samt att hans beskrivning av "svaga" och "starka" i Rom 14:1-15:13 lägger grunden för hans teori om tvåförbundsläran. Alla dessa

tre postulat är enligt min uppfattning mindre troliga tolkningar av de aktuella texterna, vilket gör Nanos syftesbeskrivning högst hypotetisk.

Även om den sociala situationen bland de kristna i Rom var viktiga finns andra faktorer som kan påverka och utvidga syftet i en eller annan riktning. Watson nämner Paulus missionsplaner i Spanien och som ett vidare syfte med Romarbrevet, vilket utgör en rimlig slutsats. Nanos är mer fokuserad på den sociala situationen och nämner inte så mycket om Paulus egen agenda med att skriva Romarbrevet. Speciellt i Rom 1:1-16 och 15:14ff. kan vi se att Paulus nämner sin kommande resa till Jerusalem och sina planer i Spanien. Därtill borde det långa brev som Romarbrevet utgör tyda på att Paulus ville föra ut sitt budskap om tron på Jesus Kristus. Det är svårt att helt utesluta denna typ av uppgifter i bedömningen av brevets syfte. Med ett alltför stort fokus på den direkta situationen i Rom finns det risk att andra viktiga faktorer i texten, som påverkar syftet, förminskas i betydelse, vilket därmed leder till ett mer snävt resonemang kring Romarbrevets syfte.

Sammanfattningsvis, med uppsatsen som grund, skulle jag vilja påstå att den mest rimliga tolkningen av Romarbrevets syfte ligger någonstans mellan de båda mer extrema uppfattningarna som Watson och Nanos driver, troligen något närmare Watson än Nanos och att det därtill troligen har ett vidare syfte – både missionellt, teologiskt och till fördel för Paulus själv.

6.2. Slutord

Att på detta sätt syna två så olika tolkningar av samma bibeltexter har varit intressant på fler sätt.

Det har gett en större förståelse för den mångfald som finns bland tolkningar av Romarbrevet specifikt, men också andra bibelsammanhang och -böcker. Även om både Nanos och Watson står för relativt extrema slutsatser bidrar de till den övergripande forskningen genom att ifrågasätta sådant som andra forskare, kanske utan grund, har tagit för givet. Detta bidrar till att en granskning av resultaten antingen kan leda till framgångar inom forskningsområdet eller till att deras teorier har testats men ansetts otillräckliga. Positivt sett, alltså, en win/win-situation.

Det som dock blir uppenbart och som kan påverka tolkningen i fel riktning är risken att bibelforskarens egen agenda och bakgrund får en alltför stor inverkan på tolkningarna och på så sätt reducerar texternas egentliga syfte. I och med detta har det för mig blivit extra tydligt att det för exegeter (nu räknar jag även in teologstuderande, men också pastorer, andra förkunnare och utläggare av skriften) är viktigt att ifrågasätta sin egen förförståelse av texten och vilken påverkan den har för mina slutsatser.

När det gäller studiet av Romarbrevet blir detta tydligt eftersom de flesta kristna i en luthersk kyrkotradition, inklusive jag själv, ofta har en luthersk förförståelse av brevets betydelse. Studiet av Romarbrevet behöver därför, enligt min mening, både breddas och fördjupas för att kunna se helheten och innebörden som Paulus avsåg att förmedla. Paulus tal om skillnaden mellan judar och hedningar, "svaga" och "starka" och hans uttalanden om lagen, ger en ständig påminnelse om att det inte bara handlar om Paulus egna teologiska ställningstaganden (även om det inte är uteslutet) utan att han skriver för att få till en förändring bland de kristna i Rom, från en splittrad till en enad församling.

7. Källförteckning

7.1. Skriftliga källor

Bultmann, Rudolf. (1952). *Theology of the New Testament. Vol. 1*. London: SCM

Byrskog, Samuel. (2006). *Romarbrevet 1-8. Kommentar till Nya Testamentet, Vol. 6a*. Stockholm: EFS-förlaget.

Campbell, William S. (1992). *Paul's Gospel in an Intercultural Context: Jew and Gentile in the Letter to the Romans*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Cranfield, C. E. B. (1975). *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans. Volume I: Introduction and Commentary on Romans I-VIII*. The international Critical Commentary. Edinburgh: T & T Clark.

_____. (1979). *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans. Volume II: Commentary on Romans IX-XVI and Essays*. The international Critical Commentary. Edinburgh: T & T Clark.

Dio Cassius, & Cary, E. (1924). *Dio's Roman history. 7, [Books LVI-LX]*. London: Harvard University Press.

Donfried, Karl P. (1977). Introduction. *The Romans Debate*, Ed. Donfried, Karl P., s. ix-xvii
Minneapolis, Minnesota: Augsburg Publishing House.

Dunn, J.D.G. (1988). *Romans*; 2 vols. Word Biblical Commentary, 38 A-B. Dallas: Word Books.

_____. (1990). *Jesus, Paul and the Law*. London: SPCK.

Esler, Philip F. (2003). *Conflict and Identity in Romans – The Social Setting of Paul's Letter*.
Minneapolis: Fortress.

Fergusson, D. (2007). Bultmann, Rudolf (1884-1976). *Dictionary of Major Biblical Interpreters*. McKim, Donald K. s. 261-267. Nottingham, England: Inter-Varsity Press.

Fitzmyer, Joseph A. (1993). *Romans*. Anchor Bible. New York: Doubleday.

- Gaston, Lloyd. (1987). *Paul and the Torah*. Vancouver: University of British Columbia Press.
- Gathercole, Simon J. (2002). *Where is boasting?: early Jewish soteriology and Paul's response in Romans 1-5*. Michigan: Grand Rapids.
- Hafemann, S. J. (2007). Baur, F(erdinand) C(hristian) (1792-1860). *Dictionary of Major Biblical Interpreters*. McKim, Donald K. s. 177-181. Nottingham, England: Inter-Varsity Press.
- Jewett, Robert. (2007). *Romans*. Hermeneia. Augsburg: Fortress.
- Kümmel, Werner Georg. (1948). *Das Bild des Menschen im Neuen Testament*. Zürich: Zwingli-Verlag.
- Montefiore, Claude J. G. (1909). *The Synoptic Gospels*. London: Macmillan.
- _____. (1914). *Judaism and St. Paul: Two Essays*. London Max Goschen, Ltd.
- Moo, Douglas J. (1996). *The Epistle to the Romans*. The New International Commentary on the New Testament. Michigan: Grand Rapids.
- Nanos, Mark D. (1996). *The Mystery of Romans*. Minneapolis: Fortress.
- _____. (2010). Paul and Judaism: Why not Paul's Judaism? *Paul unbound*. Given, Mark D. s. 117-160. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers.
- Sanders, Ed P. (1977). *Paul and Palestinian Judaism*. London: SCM.
- _____. (1983). *Paul, the Law and the Jewish People*. Philadelphia: Fortress.
- Stendahl, Krister. (1976). *Paul among Jews and Gentiles*. Philadelphia: Fortress.
- _____. (1977). *Paulus bland judar och hedningar*. Älvsjö: Verbum.
- Stowers, Stanley K. (1994). *A Rereading of Romans – Justice, Jews and Gentiles*. London: Yale University Press.

Suetonius. (1997). *Suetonius Volume II*. Loeb Classic Library 38. Cambridge: Harvard University Press.

_____. (2001). *Kejsarbiografier*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Tellbe, Mikael. (2001). *Paul between Synagogue and State: Christian, Jews, and Civic Authorities in 1 Thessalonians, Romans, and Philippians*. Coniectanea Biblica, New Testament Series 34. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Tellbe, Mikael. (2002). *Med framtiden i ryggen – en guide till Paulus brev och budskap*. Örebro: Libris.

Thorsteinson, Runar. (2003). *Paul's Interlocutor in Romans 2: Function and Identity in the Context of Ancient Epistolography*. Coniectanea Biblica, New Testament Series 40. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Watson, Francis. (1986). *Paul, Judaism and the Gentiles*. Society for New Testament Studies, Monograph Series 56. Cambridge: University Press.

_____. (2007). *Paul, Judaism and the Gentiles – Beyond the New Perspective*; Michigan: Grand Rapids.

Westerholm, Stephen. (2004). *Perspectives Old and New on Paul – The "Lutheran" Paul and His Critics*. Michigan: Grand Rapids.

Zetterholm, Magnus. (2006). *Lagen som evangelium? Den nya synen på Paulus och judendomen*. Lund: Studentlitteratur.

7.2. Källor från internet

http://www.theopedia.com/Francis_Watson (2013-05-22).

<http://www.dur.ac.uk/theology.religion/staff/profile/?id=5560> (2013-05-22).

<http://www.marknanos.com/resume.html> (2013-05-22).

<http://www.marknanos.com/> (2013-05-22).